النّور سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَـٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة النور — އާޔަތުގެ އަދަދު (٦٤)

سُورَةٌ أَنزَلْنَـٰهَا وَفَرَضْنَـٰهَا وَأَنزَلْنَا فِيهَآ ءَايَـٰتٍۭ بَيِّنَـٰتٍ لَّعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿١﴾ ٱلزَّانِيَةُ وَٱلزَّانِى فَٱجْلِدُوا۟ كُلَّ وَٰحِدٍ مِّنْهُمَا مِا۟ئَةَ جَلْدَةٍ ۖ وَلَا تَأْخُذْكُم بِهِمَا رَأْفَةٌ فِى دِينِ ٱللَّهِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ ۖ وَلْيَشْهَدْ عَذَابَهُمَا طَآئِفَةٌ مِّنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٢﴾ ٱلزَّانِى لَا يَنكِحُ إِلَّا زَانِيَةً أَوْ مُشْرِكَةً وَٱلزَّانِيَةُ لَا يَنكِحُهَآ إِلَّا زَانٍ أَوْ مُشْرِكٌ ۚ وَحُرِّمَ ذَٰلِكَ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٣﴾

މުފްރަދާތު

سُورَةٌ = (މިއީ) ސޫރަތެކެވެ.✿ أَنزَلْنَـٰهَا = މިވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ ސޫރަތް ބާވައިލެއްވީމެވެ.✿ وَفَرَضْنَـٰهَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ (މިއީ ބާވައިލެއްވުނު ސޫރަތެއްކަމަށް) އެ ސޫރަތް فَرَضُ ކުރެއްވީމެވެ. (އެބަހީ حكم ތަކެއް فرض ކުރައްވައި بيان ކުރެއްވީ).✿ وَأَنزَلْنَا فِيهَآ = އަދި އެ ސޫރަތުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވީމުއެވެ.✿ ءَايَـٰتٍ بَيِّنَـٰتٍ = بيان ވެ ފާޅުވެގެންވާ دليل ތައް.✿ لَّعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿١﴾ = ތިޔަބައިމީހުން نصيحة އާއި وعظ ލިބިގަތުމަށް ހަނދާންކުރުމަށްޓަކައެވެ.✿ ٱلزَّانِيَةُ وَٱلزَّانِى = ޒިނޭކުރާ އަންހެނާއާ، އަދި ޒިނޭކުރާ ފިރިހެނާއެވެ.✿ فَٱجْلِدُوا۟ = ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ހަނގުރިޖަހާށެވެ. (حدُّ ޖަހާށެވެ.)✿ كُلَّ وَٰحِدٍ مِّنْهُمَا = އެމީހުންކުރެ ކޮންމެ މީހެއްގެ ގައިގާ.✿ مِا۟ئَةَ جَلْدَةٍ = ސަތޭކަ ހަނގުރިއަކުން. (މިއީ އެކުދިން ޒިނޭކުރިމާ ޖެހުމުގެ حكم އެވެ.)✿ وَلَا تَأْخُذْكُم بِهِمَا = އަދި އެދެމީހުންނަށް ތިޔަބައިމީހުން ނުހަނު ވެދާއި / ނުބައްދަލުކުރާށެވެ.✿ رَأْفَةٌ = އޯގާތެރިކަމެއް. رحمة އާއި ލޯބިވެރިކަން.✿ فِى دِينِ ٱللَّهِ = اللّه ގެ دين ގައި / اللّه އަށް ކިޔަމަންތެރިވުމުގައި / حدّ قائم ކުރުމުގައި.✿ إِن كُنتُم = ތިޔަބައިމީހުން ވަނީނަމަ.✿ تُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ = اللّه އަށް އީމާންވާކަމުގައި.✿ وَٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ = އަދި آخرة ދުވަހަށާއި.✿ وَلْيَشْهَدْ عَذَابَهُمَا = އަދި އެދެމީހުންގެ عذاب ދިނުމުގައި (حدّ ޖެހުމުގައި) حاضر ވާހުށިކަމެވެ.✿ طَآئِفَةٌ = جَمَاعَة އެއް.✿ مِّنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٢﴾ = مؤمن ންކުރެން.✿ ٱلزَّانِى لَا يَنكِحُ = ޒިނޭކުރާ ފިރިހެނާ (އޮންނާނީ) ކައިވެނިކުރާކަށް ނުކުރާނެއެވެ..✿ إِلَّا زَانِيَةً أَوْ مُشْرِكَةً = ޒިނޭކުރާ އަންހެނަކާ ފިޔަވާ – ނުވަތަ مشرك އަންހެނަކާ ފިޔަވާ.✿ وَٱلزَّانِيَةُ = އަދި ޒިނޭކުރާ އަންހެނާއެވެ.✿ لَا يَنكِحُهَآ =

ޝާނާ جماع ނުވެއެވެ.(ޢަޤްދުކޮށް) ކައިވެނިކުރާކަށް ނުކުރާނެއެވެ.۞ إِلَّا زَانٍ أَوْ مُشْرِكٌ = ޒާނީއާ ފިރިހެނަކާމެނުވީ – ނުވަތަ مشرك ފިރިހެނަކާ މެނުވީ.۞ وَحُرِّمَ ذَالِكَ = އަދި އެކަން حرام ވެވިގެންވެއެވެ. (އެބަހީ: ޒިނާކުރުން حرام ވެގެންވެއެވެ. ނުވަތަ އެފަދަމީހުންނާ جماع ވުން حرام ވެގެންވެއެވެ.)۞ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ

(٣) = مؤمن ންގެމައްޗަށް.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١) މިއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވި ސޫރަތެކެވެ. އަދި އެސޫރަތް ތިމަންރަސްކަލާނގެ فرض ކުރެއްވީމެވެ. (އެބަހީ: އެސޫރަތުގައިވާ حكم ތަކެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ فرض ކުރައްވައި بيان ކުރެއްވީމެވެ.) އަދި އެސޫރަތުގައި بيان ވެ ފާޅުވެގެންވާ دليل ތަކެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވީމެވެ. އެއީ ތިޔަބައިމީހުން وعظ ލިބި نصيحة ލިބިގަތުމަށްޓަކައެވެ.

(٢) ޒާނީއާ އަންހެނުންމީހާއާ ޒާނީއާ ފިރިހެނުންމީހާއާ ދެމީހުންކުރެ ކޮންމެ މީހެއްގެ ގައިގައި ކަށިފަހަރު ސަތޭކަ އެތިފަހަރުން ހަންޑިޖަހާށެވެ!. (ސަތޭކަ އެތިފަހަރުން حدّ ޖަހާށެވެ!.) އަދި الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވުމުގައި އެދެމީހުންނާމެދު ކަށްފުން އޯގާތެރިވެ رَحْمُ ބަލައިލައި ނުހަދާށެވެ!. (އެބަހީ: އެދެމީހުންނަށް އޯގާތެރިވެ رحم ކޮށްގެން حدّ ނުޖަހައި ނުދޫކޮށްލާށެވެ!.) އެއީ ތިޔަބައިމީހުން الله އަށާއި آخرة ދުވަހަށް إيمان ވާކަމުގައިވަންޏާއެވެ. އަދި އެދެމީހުންނަށް عذاب ދިނުމުގައި – (އެބަހީ: އެދެމީހުންގެ حدُّ ޖަހާއިރު) مؤمن ންކުރެ جماعة އެއް حاضر ވާހުށިކަމެވެ!.

(٣) ޒާނީއާ ފިރިހެން ޒާނީއާ އަންހެނަކާ ދެމީހުން جماعވާކަށް ނުވަތަ ކައިވެނިކުރާކަށް ނުކުރާނެއެވެ. އަދި ޒާނީއާ އަންހެނާ (ދަންނަހައެވެ.) ޝާނާ ޒާނީއާ ފިރިހެނަކު ދެމީހުން جماع ވާކަށް ނުވަތަ ކައިވެނިކުރާކަށް ނުކުރާނެއެވެ. އަދި مؤمن ންގެމައްޗަށް އެކަން حرام ވެގެންވެއެވެ. އެބަހީ: مؤمن ންގެމައްޗަށް ޒިނާކުރުން حرام ވެގެންވެއެވެ. ނުވަތަ އެފަދަ މީހުންނާއި جماع ވުން حرام ވެގެންވެއެވެ.(މިބަސްފުޅުގެ مَقْصَد އަކީ ޒިނާކުރާމީހާ ގެނު ބަދުގެންނެވުމާއި ވުއްމިނުން އެކަމުން ދުރުވުމަށް ބަދުގެންނެވުމެވެ.)

وَٱلَّذِينَ يَرْمُونَ ٱلْمُحْصَنَـٰتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا۟ بِأَرْبَعَةِ شُهَدَآءَ فَٱجْلِدُوهُمْ ثَمَـٰنِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا۟ لَهُمْ شَهَـٰدَةً أَبَدًا ۚ وَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَـٰسِقُونَ ﴿٤﴾ إِلَّا ٱلَّذِينَ تَابُوا۟ مِنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ وَأَصْلَحُوا۟ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٥﴾ وَٱلَّذِينَ يَرْمُونَ أَزْوَٰجَهُمْ وَلَمْ يَكُن لَّهُمْ شُهَدَآءُ إِلَّآ أَنفُسُهُمْ فَشَهَـٰدَةُ أَحَدِهِمْ أَرْبَعُ شَهَـٰدَٰتٍۭ بِٱللَّهِ ۙ إِنَّهُۥ لَمِنَ ٱلصَّـٰدِقِينَ ﴿٦﴾ وَٱلْخَـٰمِسَةُ أَنَّ لَعْنَتَ ٱللَّهِ عَلَيْهِ إِن كَانَ مِنَ ٱلْكَـٰذِبِينَ ﴿٧﴾ وَيَدْرَؤُا۟ عَنْهَا ٱلْعَذَابَ أَن تَشْهَدَ أَرْبَعَ شَهَـٰدَٰتٍۭ بِٱللَّهِ ۙ إِنَّهُۥ لَمِنَ ٱلْكَـٰذِبِينَ ﴿٨﴾

ލަފްޒީ މާނަ

وَٱلَّذِينَ يَرْمُونَ ٱلْمُحْصَنَـٰتِ = އަދި مسلم މިނިވަން عِفّة ތެރި އަންހެނުންނަށް ޒިނާގެ ތުހުމަތު ޖަހާމީހުން.❁ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا۟ = ދެން އެމީހުން ނުގެނައި. (ނުވަތަ އެމީހުން ނައިނަމަ)❁ بِأَرْبَعَةِ شُهَدَآءَ = ހަތަރު ހެކިން. (ނުވަތަ ހަތަރު ހެކިންނާއިގެން)❁ فَٱجْلِدُوهُمْ = ފަހެ ކަޅިފަހަރު އެމީހުންގެއަށް ހަށްގަނޑުގައި ޖަހާށެވެ!. (حدّ ޖަހާށެވެ!.)❁ ثَمَـٰنِينَ جَلْدَةً = އަށްޑިހަ އެއްފަހަރު.❁ وَلَا تَقْبَلُوا۟ لَهُمْ = އަދި ކަޅިފަހަރު އެމީހުންގެ ހެކިބަސް قبول ނުކުރާށެވެ!.❁ شَهَـٰدَةً أَبَدًا = ދުވަހަކުވެސް ހެކިބަސް.❁ وَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ = ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ.❁ ٱلْفَـٰسِقُونَ ﴿٤﴾ = ފާސިޤުންނެވެ. (اللّٰه ގެ ކިޔަމަންތެރިކަމުން ބޭރުވީމީހުން.)❁ إِلَّا ٱلَّذِينَ تَابُوا۟ = توبة ވި މިސްކީނުން ފިޔަވައި.❁ مِنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ = އޭގެ ފަހުން.❁ وَأَصْلَحُوا۟ = އަދި إصلاح ވެއްޖެ.❁ فَإِنَّ ٱللَّهَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ވީ.❁ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٥﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ وَٱلَّذِينَ = އަދި އެމީހުން.❁ يَرْمُونَ أَزْوَٰجَهُمْ = އެމީހުން އެމީހުންގެ އަނބިންނަށް قَذْف ކުރާ (އަބަދު: ޒިނާގެ ތުހުމަތުޖަހާ)❁ وَلَمْ يَكُن لَّهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް ނުވާ.❁ شُهَدَآءُ = ހެކިން.❁ إِلَّآ أَنفُسُهُمْ = އެމީހުންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކެއްފިޔަ. (އެމީހުން އެކަނި ބަލައިގަނެވޭ)❁ فَشَهَـٰدَةُ أَحَدِهِمْ = ފަހެ އެމީހުންގެ އެކެއްގެ ހެކިބަހަކީ. ހެކިބަހަކީ (އެކަމަށް ދިނުމަށްވާގޮތް ހެކިބަހަކީ)❁ أَرْبَعُ شَهَـٰدَٰتٍۭ = ހަތަރު ފަހަރު ހެކިދިނުމެވެ. (ހަތަރު ފަހަރު ހުވައިކުރުމެވެ.)❁ بِٱللَّهِ = اللّٰه ގަންދީ.❁ إِنَّهُۥ لَمِنَ ٱلصَّـٰدِقِينَ ﴿٦﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާވަނީ ކަލޭގެ ތެދުވެރިންގެ ތެރެއިން ކަމުގައި.❁ وَٱلْخَـٰمِسَةُ = އަދި ފަސްވަނަ ފަހަރު (ފަސްވަނަ ފަހަރު ހުވައިކުރުމެވެ.)❁ أَنَّ لَعْنَتَ ٱللَّهِ عَلَيْهِ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ގެ لعنة އަރުވާށޭ އޭނާއަށް ކަމުގައިވާނީ.❁ إِن كَانَ = އޭނާ ވީނަމަ.❁ مِنَ ٱلْكَـٰذِبِينَ ﴿٧﴾ = ދޮގުވެރިންގެ ތެރެއިން ކަމުގައި.❁ وَيَدْرَؤُا۟

عَنۡهَا ٱلۡعَذَابَ = އެއީ އެއަންހެނުންގެ ކިބައިން عذاب ދުރުކުރެވޭނީ (އެބަހީ: حدّ ނުޖަހައި ދޫކުރެވޭނީ)۞ أَن تَشۡهَدَ = އެ އަންހެނުންގެ ހެކިދިނުމުން. (ހުވައިކުރުމުން.)۞ أَرۡبَعَ شَهَٰدَٰتِۭ = ހަތަރުހެކި. (ހަތަރު ހުވައި)۞ بِٱللَّهِ = الله ގަންދީ۞ إِنَّهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ. (އެބަހީ: އެފިރިހެން މީހާ ވަނީ)۞ لَمِنَ ٱلۡكَٰذِبِينَ (٨) = ކަނޑައެޅިގެން ދޮގުވެރިންގެތެރެއިން ކަމުގައި.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٤) އަދި عِفّة ތެރި މިނިވަން مُسْلِم އަންހެނުންނަށް قَذْفُ ކުރާމީހުން (އެބަހީ: ޒިނާގެ ތުހުމަތުކުރާ މީހުން) އެމީހުން އެކަމުގެ މައްޗަށް ހަތަރުހެކިން ނުގެނައިސްފިނަމަ ފަހެ ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންގެ ގައިގައި އަށްޑިހަ އެތިފަހަރުން حدّ ޖަހާށެވެ!. (އެއީ ދިވެހިންނާ އަސާގަ ބަރުދޮށެވެ.) އަދި އެފަދަމީހުންގެ ކިބައިން ދުވަހަކުވެސް ކަނޑައެޅިގެން ހެކިބަސް قبول ނުކުރާށެވެ!. އަދި އެމީހުން އެއީ ކަނޑައެޅިގެން فَاسِقُ ންނެވެ. الله ގެ ކިޔަމަންތެރިކަމުން ނުކުތުމީހުންނެވެ.

(٥) އެއަންނަމަވެސް (އެބަހީ: ޒިނާގެ ތުހުމަތު ކުރުމަށްފަހު) توبة ވެ إصْلاَح ކުރިމީހުން މެނުވީއެވެ. އެބަހީ: އެފަދަ މީހުންވެސް توبة ވެ އެމީހުން فَاسِدُ ކުރި ކަންތައް إصلاح ކޮށްފިއްޔާ އެމީހުންގެ ހެކިބަސް قبول ކުރެވޭނެއެވެ. އަދި އެއީ فاسق ންކަމުގައި ނުބެލޭނެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަށް الله توبة ލައްވައި ފާފަފުއްސަވާނެ ކަމުގެ أمّيد ކުރެވޭނެއެވެ.) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ އަދި رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. (މިއީ قَذْفُ ކުރާމީހުންނާއި އެމީހުންގެ حدّ އެވެ. މި حكم ތަކުގައި إختلاف ތަކެއްވެއެވެ.)

(٦) އަދި ތިމާމެންގެ އަނބިންނަށް ޒިނާގެ ތުހުމަތުކުރާމީހުން އެކަމުގެމައްޗަށް އެމީހުންގެ نفس ތައްފިޔަ އެހެން ހެއްކެއް ނުވާނަމަ (އެބަހީ: އެހެން އެބޭރުބޭފުޅުން ފިޔަ އެހެން ހެއްކެއް ނުވާނަމަ) ފަހެ އެމީހުންކުރާ ހެކިކަ (އެބަހީ: ޙުކުމަކީ) އޭނާ އެބަސްގެ ތެދުވެރިކަމަށް الله ގަންދީ ހަތަރު ހުވައިކުރާށެވެ.

(٧) އަދި ފަސްވަނަފަހަރު އޭނާ އެބަސްގެ ދޮގުވެރިކަމަށް الله ގެ لَعْنَة ލިބުމަށް ދުއާކުރާނެއެވެ. ހުވައިކުރާ އަދި الله ގަންދީ ހުވައިކުރާށެވެ.

(٨) އަދި އަންހެނުންގެ ކިބައިން (އެބަހީ: އަނބިމީހާގެ ކިބައިން) حَدُّ ދުރުކުރެވޭނީ - عذاب ދުރުކުރެވޭނީ – ހަމަކަށަވަރުން ފިރިމީހާ އެބަސްގެ ދޮގުވެރިކަމަށް /– އޭނާ ވަނީ ދޮގުވެރިންގެ ތެރެއިންކަމަށް الله ގަންދީ ހަތަރުފަހަރު ހުވައިކުރުމުންނެވެ.

وَٱلْخَـٰمِسَةَ أَنَّ غَضَبَ ٱللَّهِ عَلَيْهَآ إِن كَانَ مِنَ ٱلصَّـٰدِقِينَ ﴿٩﴾ وَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُۥ وَأَنَّ ٱللَّهَ تَوَّابٌ حَكِيمٌ ﴿١٠﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ جَآءُو بِٱلْإِفْكِ عُصْبَةٌ مِّنكُمْ ۚ لَا تَحْسَبُوهُ شَرًّا لَّكُم ۖ بَلْ هُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ ۚ لِكُلِّ ٱمْرِئٍ مِّنْهُم مَّا ٱكْتَسَبَ مِنَ ٱلْإِثْمِ ۚ وَٱلَّذِى تَوَلَّىٰ كِبْرَهُۥ مِنْهُمْ لَهُۥ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١١﴾ لَّوْلَآ إِذْ سَمِعْتُمُوهُ ظَنَّ ٱلْمُؤْمِنُونَ وَٱلْمُؤْمِنَـٰتُ بِأَنفُسِهِمْ خَيْرًا وَقَالُوا۟ هَـٰذَآ إِفْكٌ مُّبِينٌ ﴿١٢﴾

ލުޣަތު

وَٱلْخَـٰمِسَةَ = އަދި ފަސްވަނަ ފަހަރު (އެބަހީ: ފަސްވަނަ ހުވައިކުރާއިރު)۞ أَنَّ غَضَبَ ٱللَّهِ عَلَيْهَآ = ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ ކޯފާ އަންހެނާގެ މައްޗަށް ހުރުން ހުއްޓެވެ. (މި عبارة ކިޔަންވާނީ ފަސްވަނަ ފަހަރުއެވެ.)۞ إِن كَانَ = އޭނާ ވަނީ. (އެފިރިހެނާ ވަނީ)۞ مِنَ ٱلصَّـٰدِقِينَ ﴿٩﴾ = ތެދުވެރިންގެތެރެއިން۞ وَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ = އަދި الله ގެ އިހުސާނާއި ހެޔޮކަން ނުވާނަމަ.۞ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް.۞ وَرَحْمَتُهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ رحمة އާއި.۞ وَأَنَّ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله މީ.۞ تَوَّابٌ حَكِيمٌ ﴿١٠﴾ = ގިނަގިނައިން توبة قبول ކުރައްވާ حكمة ވެރިވެ ކަލާނގެއެވެ.۞ إِنَّ ٱلَّذِينَ جَآءُو بِٱلْإِفْكِ = ހަމަކަށަވަރުން ބޮޑުވު بُهْتَان ދޮގުހެދިގެން އައިމީހުންނީ (އެބަހީ ދޮގުހެދި މީހުންނީ)۞ عُصْبَةٌ مِّنكُمْ = އެއީ ކަލޭމެންނުގެ جماعة އެކެވެ.۞ لَا تَحْسَبُوهُ = ކަލޭމެން އެކަމަކު ހީނުކުރާށެވެ!.۞ شَرًّا لَّكُم = އެއީ ކަލޭމެނަށް ނުބައިކަމެއްކަމުގައި.۞ بَلْ هُوَ = އަދި ކިއެއްތަ އެއީ؟ އެއީ.۞ خَيْرٌ لَّكُمْ = ކަލޭމެނަށް ހެޔޮކަމެވެ.۞ لِكُلِّ ٱمْرِئٍ مِّنْهُم = ކަލޭމެންނުގެ ކޮންމެ މީހަކަށްވެއެވެ.۞ مَّا ٱكْتَسَبَ = އޭނާ ހޯދައިގަތް އެއްޗެއް.۞ مِنَ ٱلْإِثْمِ = ފާފައިގެތެރެއިން.۞ وَٱلَّذِى تَوَلَّىٰ = އަދި ވެރިވެގަތްމީހާ.۞ كِبْرَهُۥ = އޭގެ ބޮޑުބައި.۞ مِنْهُمْ = އެމީހުންގެތެރެއިން.۞ لَهُۥ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١١﴾ = އޭނާއަށް ބޮޑުވެގެންވާ عذاب ހުށްޓެވެ.۞ لَّوْلَآ إِذْ سَمِعْتُمُوهُ = ކަލޭމެން އެ އަޑު އިވުނު. (އެބުހުތާނަ އިވިއިރު)۞ ظَنَّ ٱلْمُؤْمِنُونَ وَٱلْمُؤْمِنَـٰتُ = مؤمن ފިރިހެނުންނާއި مؤمن އަންހެނުން ހީނުކިޔީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟ (ނުވަތަ ހީނުކުރީކީއްވެ.)۞ بِأَنفُسِهِمْ خَيْرًا = އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް ހެޔޮކޮށް.۞ وَقَالُوا۟ = އަދި އެމީހުންބުނެ. (ބުނީކީއްވެ.)۞ هَـٰذَآ إِفْكٌ مُّبِينٌ ﴿١٢﴾ = މިއީ بيان ވެގެންވާ ދޮގެކެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٩) އަދި ފަސްވަނަފަހަރު – އެފިރިހެނާ އެއީ ދޮގުވެރިންގެތެރެއިންނާ މިހާރުނަމަ – (އޭނާ އެބުނަނީ ދޮގެއްނަމަ) – ތިމާގެމައްޗަށް اللّه ގެ ލާޢުނަތްލިބިއްޖެ ހުރިކަމަށް اللّه ގަންދީ ހުވައިކުރުމެވެ.

(١٠) އަދި (އޭ މުސްލިމުންނޭވެ!) ތިޔަބައިމީހުންގެމައްޗަށް اللّه ގެ فضل ވަންތަކަން ނުވާނަމަ އެކަލާނގެ އާރާމްތަކަން ނުވާނަމަ އަދި އެކަލާނގެ رحمة ނުވާނަމަ (ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެމައްޗަށް عذاب އައިސްފާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރު ދޮގުހެދިމީހާއަށް ދެވޭނެއެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން اللّه އީ ގިނަގިނައިން توبة ގަބޫލު ކުރައްވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. މިއީ لِعَان ކުރުމުގެނަމުން مشهور ވެގެންވާ حكم އެވެ.

(١١) ހަމަކަށަވަރުން ނުބައި بُهْتَان ދޮގުވާހަކަ ގެނައީ ކަލޭމެންނާއި جماعة އެއްގެ ބައެކެވެ. އަދި އެކަމަކީ ކަލޭމެންނަށް ނުބައެއްކަމަށް ހީނުކުރާށެވެ. އަދިބައެއްކަމުއްތޯ؟ އެއީ ކަލޭމެންނަށް ހެޔޮކަމެކެވެ. ކަލޭމެންކުރި ކޮންމެ މީހަކަށްވެސް ފާފައިގެތެރެއިން އެމީހަކު حَاصِل ކުރި މިންވަރުގެއްވެއެވެ. އަދި އެމީހުންގެތެރެއިން އެކަމުގެ ބޮޑު އެބައިމީހުން ނަގައިގަތް މީހާއަށް ބޮޑުވެގެންވާ عذاب ހުއްޓެވެ.

- ދަންނަށެވެ. އިސްލާމީ އުންމަތުގެ އަދި ފަހަތަށް މިއަންނަ ހަމަޖެހުނު އާއިލާގެ މަތިން عَائِشَة رضى اللّه عنها އަށް قَذَفُ ކޮށް ނުބައި ތުހުމަތެއް އެޅުވި ނުބައި ވާހަކަތައްގެ އަހިސާބުތަކާ ވާހަކަތަކެވެ. އެވާހަކަ مَشْهُورُ ވެގެންވަނީ إفْكُ ގެ ނަމުންނެވެ. يعنى: " ބޮޑު ބުހުތާނުގެ" މިނަމުންނެވެ. އެއީ ފަރާތް ދިގު ބަޔާންކަމެވެ. އެވާހަކަ އުފެއްދިމީހަކީ مُنَافِقُ ންގެ رئيس ކަމުގައިވާ عبد اللّه بن أُبَيُّ بن سَلُول ކަމުގައިވިއެވެ. އަދި ބޭގެތެރެއަށް ބުޑުމަކުންނަމަވެސް ބައެއް مؤمن ން ވަންނަކުމުގައިވިއެވެ. އެންމެފަހުން عَائِشَة رضى اللّه عنها އަކަމުން މުޅިން بَرِىءَ ވެވަޑައިގެންނެވީކަން ހައްލުވަނީ އުޅުގަމުން اللّه އެންގެވިއެވެ. އެވާހަކަ تفصيل ކޮށް تفسير ފޮތްތަކާއި حديث ފޮތްތަކުގައި بيان ވެގެންވެއެވެ. މިފޮތް އެއަށްވުރެކުރިއެވެ. ދަން އެއާ ވިދިގެން مؤمن ނަށަށް اللّه تعالى وعظ އާއި نصيحة ދެއްވަނީއެވެ. އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ.

(١٢) އެވާހަކަ ކަލޭމެން އަޑުއަހާ مؤمن ފިރިހެނުންނާއި مؤمن އަންހެނުން އެމީހުންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށް ހެޔޮގޮތަކަށް ހީނުކުރީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ ހެޔޮގޮތަކަށް ހީކުރަނީމެވެ. އަދި މިވާހަކަ މިއީ بيان ވެގެންވާ ބޮޑު ބުހުތާން ދޮގެއް ކަމުގައި ބުނީމެވެ. ނުވަތަ މިއީ ބޮޑު ދޮގެއް ނުބުނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟

لَّوْلَا جَآءُو عَلَيْهِ بِأَرْبَعَةِ شُهَدَآءَ ۚ فَإِذْ لَمْ يَأْتُوا۟ بِٱلشُّهَدَآءِ فَأُو۟لَٰٓئِكَ عِندَ ٱللَّهِ هُمُ ٱلْكَٰذِبُونَ ﴿١٣﴾ وَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُۥ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ لَمَسَّكُمْ فِى مَآ أَفَضْتُمْ فِيهِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٤﴾ إِذْ تَلَقَّوْنَهُۥ بِأَلْسِنَتِكُمْ وَتَقُولُونَ بِأَفْوَاهِكُم مَّا لَيْسَ لَكُم بِهِۦ عِلْمٌ وَتَحْسَبُونَهُۥ هَيِّنًا وَهُوَ عِندَ ٱللَّهِ عَظِيمٌ ﴿١٥﴾ وَلَوْلَآ إِذْ سَمِعْتُمُوهُ قُلْتُم مَّا يَكُونُ لَنَآ أَن نَّتَكَلَّمَ بِهَٰذَا سُبْحَٰنَكَ هَٰذَا بُهْتَٰنٌ عَظِيمٌ ﴿١٦﴾ يَعِظُكُمُ ٱللَّهُ أَن تَعُودُوا۟ لِمِثْلِهِۦٓ أَبَدًا إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٧﴾

މުފްރަދާތު

لَّوْلَا جَآءُو عَلَيْهِ = އެމީހުން އެކަމުގެ މައްޗަށް ނުގެނައީ ކީއްވެގެންތޯ؟ (ގެނައިސްދޭށެވެ.)۞ بِأَرْبَعَةِ شُهَدَآءَ = ހަތަރު ހެކިން.۞ فَإِذْ لَمْ يَأْتُوا = ފަހެ ދެން އެމީހުން ނައިހިނދުން. (ނުގެނައިހިނދުން)۞ بِالشُّهَدَآءِ = ހެކިވެރިން. فَأُولَٰٓئِكَ = ފަހެ އެބައިމީހުން އެއީ.۞ عِندَ اللَّهِ = اللّه ގެ حضرة ގައި.۞ هُمُ الْكَاذِبُونَ ﴿١٣﴾ = ކަނޑައެޅިގެން އެއީ ދޮގުވެރިންނެވެ.۞ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ = އަދި اللّه ގެ فضل ވަންތަކަން ނުވިނަމަ / އޯގާވަންތަކަން ނުވިނަމަ ۞ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް.۞ وَرَحْمَتُهُ = އަދި އެކަލާނގެ رحمة އާއި.۞ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ = ދުނިޔެއާއި آخرة ގައި.۞ لَمَسَّكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށް ޖެހިއްޖެއީހެވެ.۞ فِي مَآ أَفَضْتُمْ فِيهِ = އެކަމެއްގެތެރެއަށް ކަލޭމެން ވަދެގަތްކަންކަމުގެ ސަބަބުން.۞ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٤﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އެއް.۞ إِذْ تَلَقَّوْنَهُ = އެވަގުތަ (އެދުރުވާލަކަ) ކަލޭމެން ހިފިހިނދުން / ދިމިގަތްހިނދު.۞ بِأَلْسِنَتِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ދޫތަކުން.۞ وَتَقُولُونَ = އަދި ކަލޭމެން ބުނަމުން ގެންދިޔައީއެވެ.۞ بِأَفْوَاهِكُمْ = ކަލޭމެންގެ އަނގަތަކުން.۞ مَّا لَيْسَ لَكُم بِهِ عِلْمٌ = ކަލޭމެންނަށް އެވާހަކައާމެދު އެއްވެސް އެނގުމެއްނުވާ ވާހަކަ ۞ وَتَحْسَبُونَهُ = އަދި ކަލޭމެން އެވާހަކައާމެދު ހިތަމަނީއެވެ.۞ هَيِّنًا = ލުއިކޮށް ކަމެއްކަމުގައި.۞ وَهُوَ عِندَ اللَّهِ = އަދި އެވާހަކަ اللّه ގެ حضرة ގައި ވީއެވެ.۞ عَظِيمٌ ﴿١٥﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ކަމެއްކަމުގައި.۞ وَلَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ قُلْتُم = އަދި ކަލޭމެން އެވާހަކަ އަހާހިނދުން ބުނިނަމަވެއެވެ. (ނުވަތަ ނުބުނީ ކީއްވެގެންތޯ؟)۞ مَّا يَكُونُ لَنَآ = އަހުރެމެންނަށް ނުވެއެވެ. (އަހުރެމެންނަކަށް އެކަމެއް ނުވެއެވެ.)۞ أَن نَّتَكَلَّمَ بِهَٰذَا = މިފަދަ ވާހަކަ އަހުރެމެން ދެއްކުމެއް.۞ سُبْحَانَكَ = ތިޔަރަސްކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަކަމެވެ.۞ هَٰذَا بُهْتَانٌ عَظِيمٌ ﴿١٦﴾ = މިއީ ބޮޑުވެގެންވާ ތުހުމަތެކެވެ.۞ يَعِظُكُمُ اللَّهُ = اللّه ކަލޭމެންނަށް وعظ

އާއި نصيحة ދެއްވަނީއެވެ.۞ أَن تَعُودُواْ = ކަލޭމެން އިޢާދަ ނުކުރުމަށް. (ދެވަނަފަހަރަކަށް ނުކުރުމަށް)۞ لِمِثْلِهِۦٓ أَبَدًا = އެފަދަކަމަކަށް ދުވަހަކުވެސް.۞ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٧﴾ = ކަލޭމެންނަކީ مؤمن ންނަކަމުގައި ވަންޏާ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٣) އެމީހުން އެކަމުގެމައްޗަށް ހަތަރުހެކިން ނުގެނައީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ ހަތަރުހެކިން ގެނައިނުދާތީއެވެ. ފަހެ އެމީހުން ހަތަރުހެކިން އެކަމާއިމެދު ނުގެނައިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެއީ الله ގެ حضرة ގައި ކަނޑައެޅިގެން ދޮގުވެރިންނެވެ.

(١٤) الله ގެ فضل ވަންތަފުޅުކަމާއި އެކަލާނގެ رحمة ދުނިޔޭގައިވެސް އަދި آخرة ގައިވެސް ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ނުވިނަމަ ހަމަކަށަވަރުންވެސް އެކަމެއްގެ ތެރެއަށް ކަލޭމެން ދިހަރަވަސްކަންތަކުގެ ސަބަބުން ކަލޭމެންނަށް ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އެއް އަތުވެއްޖެއީހެވެ. عذاب ނުއައީ ހަމަ الله ގެ فضل ވަންތަކަމާއި رحمة ގެ ސަބަބުންނެވެ.

(١٥) ކަލޭމެންނަށް އެއްވެސް ޢިލްމެއް އެޚަބަރު ކަލޭމެންގެ ދުލަކުން ހިފައިގަނެ ކަލޭމެންގެ އަނގަތަކުން ކަލޭމެން ބުނަމުން ދިޔައިރު ކަލޭމެން ހީކުރީ އެއީ ކުޑަކުޑަ އާދައިގެ ލުއިކަމެއްކަމަށެވެ. އަދި އެކަންވީ الله ގެ حضرة ގައި ވަރަށްވެސް ބޮޑުވެގެންވާ ކަމެއްކަމުގައެވެ.

(١٦) އަދި ކަލޭމެން އެވާހަކަ އެހިހިނދުން މިފަދަ ވާހަކައެއްދެއްކުމަކީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެކަށީގެންވާ ކަމެއް ނޫނެވެ. ތިބާރަސްކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަކަމާއެވެ! މިވާހަކައަކީ ބޮޑުވެގެންވާ ހުތުރު بُهْتَانُ ދޮގެކެވެ. މިފަދައިން ނުބުނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟. ނުވަތަ އެފަދައިން ބުނިނަމައެވެ.

(١٧) އަދި ކަލޭމެންނަކީ مؤمن ންނަކަމުގައިވަންޏާ ދެން ދުވަހަކުވެސް އެފަދަކަމަކަށް އަނބުރާ إعاد ނުކުރުމަށް الله ކަލޭމެނަށް وعظ ދެއްވާ نصيحة ދެއްވަނީއެވެ.

وَيُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمُ ٱلْأَيَـٰتِ ۚ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٨﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُحِبُّونَ أَن تَشِيعَ ٱلْفَـٰحِشَةُ فِي ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي ٱلدُّنْيَا وَٱلْأَخِرَةِ ۚ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿١٩﴾ وَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُۥ وَأَنَّ ٱللَّهَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٠﴾ ۞ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَتَّبِعُوا۟ خُطُوَٰتِ ٱلشَّيْطَـٰنِ ۚ وَمَن يَتَّبِعْ خُطُوَٰتِ ٱلشَّيْطَـٰنِ فَإِنَّهُۥ يَأْمُرُ بِٱلْفَحْشَآءِ وَٱلْمُنكَرِ ۚ وَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُۥ مَا زَكَىٰ مِنكُم مِّنْ أَحَدٍ أَبَدًا وَلَـٰكِنَّ ٱللَّهَ يُزَكِّى مَن يَشَآءُ ۗ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢١﴾

ލަފްޒުމާ

وَيُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمُ = ❁ އަދި الله ކަލޭމެންނަށް بيان ކޮށްދެއްވައިއެވެ. ❁ ٱلْأَيَـٰتِ = އާޔަތްތައް. ❁ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ

حَكِيمٌ ﴿١٨﴾ = އަދި الله އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ حكمة ވެރިޔާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُحِبُّونَ =

ހަމަކަށަވަރުން ލޯބިކުރާމީހުން. ❁ أَن تَشِيعَ ٱلْفَـٰحِشَةُ = فَاحِش ކަންތައް ފެތުރުން. (ބިރުފެތުރުން)❁ فِي

ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = މުއުމިނުން މުސްލިމުންގެތެރޭގައި. ❁ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ = އެމީހުންނަށް ހުރި ހަމަ

ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ. ❁ فِي ٱلدُّنْيَا وَٱلْأَخِرَةِ = ދުނިޔޭގައި آخرة ގައިވެސް. ❁ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ = އަދި الله

ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿١٩﴾ = އަދި ކަލޭމެންނަކީ ނޭނގޭމީހުންނެވެ. ❁ وَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ =

އަދި الله ގެ އާލާވަންތަކަން ނުވާނަމަ. ❁ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެމައްޗަށް. ❁ وَرَحْمَتُهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ

رحمة އާއި. ❁ وَأَنَّ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله އީ. ❁ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٠﴾ = އާލާވަންތަކަންބޮޑު رحمة

ވެރިވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ ۞ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ إيمان ވެއްޖެ މުއުމިނުންނޭވެ!❁ لَا

تَتَّبِعُوا۟ = ކަލޭމެން تبع ނުވާށެވެ!❁ خُطُوَٰتِ ٱلشَّيْطَـٰنِ = شيطان ގެ ފިޔަވަޅުތަކަށް. ❁ وَمَن يَتَّبِعْ =

އަދި تبع ވެއްޖެމީހާ. (ތަބާވާމީހާ.)❁ خُطُوَٰتِ ٱلشَّيْطَـٰنِ = شيطان ގެ ފިޔަވަޅުތަކަށް. ❁ فَإِنَّهُۥ يَأْمُرُ = ފަހެ

ހަމަކަށަވަރުން އެއީ އަމުރުކުރައްވައެވެ. ❁ بِٱلْفَحْشَآءِ وَٱلْمُنكَرِ = فَاحِش ކަންތައްތަކާއި مُنْكَرَاة ކަމަށް. (ބިރުއާއި

އަދި ނުބައި ބަސްތަކަށް)❁ وَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ = އަދި الله ގެ އާލާވަންތަކަން ނުވާނަމަ. ❁ عَلَيْكُمْ =

ކަލޭމެންގެމައްޗަށް. ❁ وَرَحْمَتُهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ رحمة އާއި ❁ مَا زَكَىٰ مِنكُم مِّنْ أَحَدٍ = ކަލޭމެންކުރެ

އެކަކުވެސް ސާފުވެތާހިރު ނުވިހެވެ. (އިސްލާމްކަމުގައި ނުހިފެހެވެ. / طاهر ނުވިހެވެ.)❁ أَبَدًا = ދުވަހަކުވެސް. ❁

وَلَـٰكِنَّ ٱللَّهَ يُزَكِّى = އަދި އެހެންނަމަވެސް الله ސާފުކުރައްވައެވެ. / طاهر ކުރައްވައެވެ. ❁ مَن يَشَآءُ =

އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންނެވި ހަމަށް.۞ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢١﴾ = އަދި الله އީ އަޑުއައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٨) އަދި الله ކަލާމްފުޅުތަކުން އާޔަތްތައް بيان ކޮށްދެއްވައެވެ. އެކަލާނގެ حجّة ތައް ދެއްކަވައެވެ. އަދި الله އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(١٩) إيمان ވެގެންވާ މީސްތަކުންގެތެރޭގައި فاحش ކަންތައް ފެތުރޭ މީސްތަކުން – ބިރުގެ ކަންތައް ފެތުރޭ މީސްތަކުން އެކަމަށް ލޯބިކުރާ މީސްތަކުން؛ ދަންނައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް ހުރީ ދުނިޔެއާއި آخرة ގައިވެސް ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ. އަދި الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. (ތިޔަބައި މީސްތަކުން އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.) އަދި ކަލާމްފުޅުތަކުން ނޭނގެއެވެ.

(٢٠) އަދި الله ގެ فضل ވަންތަކަމާއި އެކަލާނގެ رحمة ލިބިވަޑައިނުގަންނަވާނަމަ (الله ގެ عُقُوبة ކަލާމްފުޅުގެ މައްޗަށް އަވަސްކުރައްވައިފިއެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله އީ އޯގާވަންތަ އަދި رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢١) އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލާމްފުޅު شيطان ގެ ފިޔަވަޅުތަކާއި تبع ނުވާށެވެ! މާނައީ: شيطان އަށް ނުކުރާށެވެ. އޭނާގެ ބަސްނާހާށެވެ! އަދި شيطان ގެ ފިޔަވަޅުތަކާ تبع ވެއްޖެމީހާ (ދަންނައެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ فَاحِش ކަންތައްތަކާއި مُنْكَرَات އަށް އަމުރުކުރެއެވެ. (މާނައީ: ބިރުކުރުވުމަށާއި ހަޑިމުޑު ބަސްތައް ބުނުމަށް أمر ކުރެއެވެ.) އަދި الله ގެ فضل ވަންތަކަމާއި އެކަލާނގެ رحمة ކަލާމްފުޅުގެ މައްޗަށް ނުވާނަމަ ކަލާމްފުޅުކު އެކަކުވެސް ދާއިމަށް طاهر ނުވީހެވެ. إسلام دين މަތީ ނުހިފާހެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް الله އެދިވޮޑިގެންވި ހަމަށް އެކަލާނގެ طاهر ކުރައްވައެވެ. دين ގައި ދެމިހުރުއްވައެވެ. އަދި الله އީ އަޑުއައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

وَلَا يَأْتَلِ أُوْلُوا۟ ٱلْفَضْلِ مِنكُمْ وَٱلسَّعَةِ أَن يُؤْتُوٓا۟ أُوْلِى ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْمَسَٰكِينَ وَٱلْمُهَٰجِرِينَ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ۖ وَلْيَعْفُوا۟ وَلْيَصْفَحُوٓا۟ ۗ أَلَا تُحِبُّونَ أَن يَغْفِرَ ٱللَّهُ لَكُمْ ۗ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٢﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَرْمُونَ ٱلْمُحْصَنَٰتِ ٱلْغَٰفِلَٰتِ ٱلْمُؤْمِنَٰتِ لُعِنُوا۟ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٢٣﴾ يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ أَلْسِنَتُهُمْ وَأَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُم بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٢٤﴾ يَوْمَئِذٍ يُوَفِّيهِمُ ٱللَّهُ دِينَهُمُ ٱلْحَقَّ وَيَعْلَمُونَ أَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْحَقُّ ٱلْمُبِينُ ﴿٢٥﴾ ٱلْخَبِيثَٰتُ لِلْخَبِيثِينَ وَٱلْخَبِيثُونَ لِلْخَبِيثَٰتِ ۖ وَٱلطَّيِّبَٰتُ لِلطَّيِّبِينَ وَٱلطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَٰتِ ۚ أُوْلَٰٓئِكَ مُبَرَّءُونَ مِمَّا يَقُولُونَ ۖ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٢٦﴾

ލަފުޒުމާނަ

وَلَا يَأْتَلِ = އަދި ހުވައި ނުކުރާހުރިކަމެވެ!.❁ أُوْلُوا ٱلْفَضْلِ مِنكُمْ = ކަލޭމެންކުރެ މާތްކަމުގެ ވެރިން.❁ وَٱلسَّعَةِ = މުދަލުގެ އަނަވަސްކަމާއި.❁ أَن يُؤْتُوا = ނުދިނުމުގެ ގަސަމަކުން.❁ أُوْلِي ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْمَسَٰكِينَ = ގާތް ތިމާގެ މީހުންނަށާއި މިސްކީނުންނަށް.❁ وَٱلْمُهَٰجِرِينَ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ = އަދި اللّه ގެ މަގުގައި هجرة ކުރި މީހުންނަށާއި.❁ وَلْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُوا = އަދި ކަލޭމެން (އެމީހުންނަށް) عَفُوء ކޮށް معاف ކުރާށެވެ!.❁ أَلَا تُحِبُّونَ = ކަލޭމެން ލޯބި ނުކުރަމުހެއްޔެވެ؟❁ أَن يَغْفِرَ ٱللَّهُ لَكُمْ = اللّه ކަލޭމެންނަށް ފުއްސަވާފައިވުން.❁ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٢﴾ = އަދި اللّه އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުކަލާނގެއެވެ.❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَرْمُونَ = ހަދަކަހަލަވާކުރުން (ޒިނޭގެ) ތުހުމަތު އަޅުވާ މީހުން / قَذْفُ ކުރާމީހުން.❁ ٱلْمُحْصَنَٰتِ ٱلْغَٰفِلَٰتِ ٱلْمُؤْمِنَٰتِ = عِفَّة ތެރި އަދި ޒިނާއާއިދުރު غَافِل ވެގެންވާ مؤمن އަންހެނުންނަށް.❁ لُعِنُوا = އެމީހުންނަށް لعنة ލެއްވިގެންވެއެވެ.❁ فِي ٱلدُّنْيَا وَٱلْآخِرَةِ = ދުނިޔެއާއި آخرة ގައިވެސް.❁ وَلَهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް ހުރި.❁ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٢٣﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އެވެ.❁ يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ = އެއީ އެމީހުންނާ ދިރިޔާގަން ހެކިދޭ ދުވަހުންނެވެ.❁ أَلْسِنَتُهُمْ = އެމީހުންގެ ދޫތަކާއި.❁ وَأَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ އަތްތަކާއި އެމީހުންގެ ފައިތަކެވެ.❁ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٤﴾ = އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި) ކުރާކަމުގައިވީ ކަންތަކުން.❁ يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން. يُوَفِّيهِمُ ٱللَّهُ = އެމީހުންނަށް اللّه ބަރާބަރަށް ފުރިހަމަކުރައްވާނެއެވެ.❁ دِينَهُمُ ٱلْحَقَّ = އެމީހުންގެ عمل ތަކުގެ حقّ حِسَابُ.❁ وَيَعْلَمُونَ = އަދި އެމީހުން އެނގޭނެއެވެ.❁ أَنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه އީ.❁ هُوَ ٱلْحَقُّ ٱلْمُبِينُ ﴿٢٥﴾ = بيان ކޮށްދެއްވާ حقّ ވަންތަ ކަލާނގެކަން ނުވަތަ (އެއީ بيان ވެގެންވާ حقّ ވަންތަ ކަލާނގެކަން.)❁ ٱلْخَبِيثَٰتُ = ނުބައިބަސްތަކެއްވަނީ / ނުވަތަ ނުބައި އަންހެނުންވަނީ.❁ لِلْخَبِيثِينَ = ނުބައި ފިރިހެނުންނަށެވެ.❁ وَٱلْخَبِيثُونَ = އަދި ނުބައި ފިރިހެނުންވަނީ.❁ لِلْخَبِيثَٰتِ = ނުބައިބަސްތަކަށެވެ. / ނުވަތަ ނުބައި އަންހެނުންނަށެވެ.❁ وَٱلطَّيِّبَٰتُ = އަދި ރަނގަޅު ބަސްތައްވަނީ / ރަނގަޅު

އަންހެނުންނަށޭ.۞ لِلطَّيِّبِينَ = ރަނގަޅު ފިރިހެނުންނަށެވެ.۞ وَٱلطَّيِّبُونَ = އަދި ރަނގަޅު ފިރިހެނުންނަށޭ.۞ لِلطَّيِّبَٰتِ = ރަނގަޅުބަސްތަކެވެ. / ނުވަތަ ރަނގަޅު އަންހެނުންނަށެވެ.۞ أُوْلَٰٓئِكَ مُبَرَّءُونَ = އެމީހުން ބަރީއަވެގެންވެއެވެ.۞ مِمَّا يَقُولُونَ = އެމީހުން (ތުހުމަތުކުރާމީހުން) އެބުނާ ތަކެތިން.۞ لَهُم مَّغْفِرَةٌ = އެމީހުންނަށް ހުރި ފާފަފުއްސެވުމެވެ.۞ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٢٦﴾ = މާތްވެގެންވާ ރިޒުގާއި.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٢) (އޭ مؤمن ންނޭވެ!.) ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން މާތްކަމާއި އަދި ފައިސާގެބޮޑުން ތަނަވަސްކަމުގެ أهل ވެރިން – ގާތްތިމާގެ މީހުންނާއި މިސްކީނުންނާއި އަދި الله ގެ މަގުގައި هجرة ކުރި މީހުންނާއި މިސްކީނުންނަށް ފައިސާގެއެހީވުމާއި އަދި އެހެންވެސް ގޮތްގޮތުން އެހީ ނުދޭގޮތަށް ހުވައި ނުކުރާށެވެ!. عائشة رضى الله عنها އަށް قَذْفُ ކުރުމާއި އެފަދަ ނަހަމަ ވާހަކަތަކެއް ފެތުރުމުގައި ބައިވެރިވި މީހުންނަށް ކަލޭމެން عَفُوء ކޮށް މަޢާފުކޮށްދީ ހުއްޓާލާށެވެ!. އެހެނީ الله ކަލޭމެންގެ ފާފަފުއްސަވައިދެއްވުން ކަލޭމެން ލޯބި ނުކުރަނީހެއްޔެވެ؟ އަދި الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

- ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުން މި إشارة ވެގެންދަނީ سيّدنا أبوبكر رضى الله عنه އެކަލޭގެފާނުގެ ބޮޑުދައްތަގެ ދަރި مِسْطَحُ ބިން ބަލަހައްޓަވަން ފައިސާގެ އެހީ ނުދެއްވުމަށް ހުވައިކުރެއްވުމުގެ مسألة އަށެވެ. މި مسطح އަކީ عائشة رضى الله عنها އާއިމެދު އުފެދުނު ހުތުރު ތުހުމަތު ފެތުރުމުގައި ބައިވެރިވެގެންނެވެ ބަލަހައްޓަވަން ކަނޑާލެއްވީއެވެ. އަދި އޭނާ އަކީ فقير ބަޔަކެވެ. އަދި إسلام دين އަށްޓަކައި هجرة ކުރެއްވި ބަޔަކެވެ. والله أعلم . = تفسير طبرى އިން =

(٢٣) ހަމަކަށަވަރުން عفّة ތެރި އަދި ބިނާއިން غافل ވެގެންވާ مؤمن އަންހެނުންނަށް ބިނާގެ ތުހުމަތުކޮށް قَذْفُ ކުރާމީހުން ދަންނައެވެ. އެމީހުންނަށް ދުނިޔެއާއި آخرة ގައިވެސް لعنة ލިބިއްޖެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ހުންނާނީ ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އެވެ.

(٢٤) (އެމީހުންނަށް އެ عذاب ހުންނާނީ) އެމީހުންނާއި ދިމާކޮށް އެމީހުންގެ ދުލާއި އެމީހުންގެ އަތްތަކާއި އަދި އެމީހުންގެ ފައިތަކުންވެސް އެމީހުން ދުނިޔޭގައި ކުރަމުންދިޔަ ކަންތަކަށް ހެކިދޭނެ ދުވަހުންނެވެ. އެއީ قيامة ދުވަހެވެ.

(٢٥) އެދުވަހުން الله تعالى އެމީހުންގެ عمل ތަކުގެ حقّ ހިސާބު އެމީހުންނަށް ބަދަލުގެ ގޮތުގައި ދެއްވާހުށީމެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން بيان ވެގެންވާ حقّ ވަންތަކަލާނގެ الله ކަން އެމީހުންނަށް އެނގޭނެއެވެ.

(٢٦) ނުބައިބަސްތަކަކީ ނުވަތަ ނުބައި އަންހެނުންނަކީ ނުބައި ފިރިހެނުންނަށެވެ. އަދި ނުބައި ފިރިހެނުންނަކީ ނުބައި ބަސްތަކެވެ. ނުވަތަ ނުބައި އަންހެނުންނަށެވެ. އަދި ރަނގަޅު ބަސްތަކަކީ ނުވަތަ ރަނގަޅު އަންހެނުންނަކީ ރަނގަޅު ފިރިހެނުންނަށެވެ. އަދި ރަނގަޅު ފިރިހެނުންނަކީ ރަނގަޅު ބަސްތަކެވެ. ނުވަތަ ރަނގަޅު އަންހެނުންނަށެވެ. އެބައިމީހުން އެބަހީ: ހެޔޮލަފާ ރަނގަޅުމީހުން މިނުބައި ބަސްތަކުން ތަހާރު ތުހުމަތުތަކުން ދުރުވެގެން ބުނާ ތަކެތިން މިގޮތުން ބަރީއަވެގެންވެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ހުރި ފާފަފުއްސެވުމާއި މާތްވެގެންވާ ރިޒުގެވެ. އެއީ ސުވަރުގޭގެ نعمة އެވެ.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَدْخُلُوا۟ بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّىٰ تَسْتَأْنِسُوا۟ وَتُسَلِّمُوا۟ عَلَىٰٓ أَهْلِهَا ۚ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٢٧﴾ فَإِن لَّمْ تَجِدُوا۟ فِيهَآ أَحَدًا فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتَّىٰ يُؤْذَنَ لَكُمْ ۖ وَإِن قِيلَ لَكُمُ ٱرْجِعُوا۟ فَٱرْجِعُوا۟ ۖ هُوَ أَزْكَىٰ لَكُمْ ۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿٢٨﴾ لَّيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَن تَدْخُلُوا۟ بُيُوتًا غَيْرَ مَسْكُونَةٍ فِيهَا مَتَٰعٌ لَّكُمْ ۚ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ ﴿٢٩﴾ قُل لِّلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا۟ مِنْ أَبْصَٰرِهِمْ وَيَحْفَظُوا۟ فُرُوجَهُمْ ۚ ذَٰلِكَ أَزْكَىٰ لَهُمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ خَبِيرٌۢ بِمَا يَصْنَعُونَ ﴿٣٠﴾

މަރުޢުދާ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ!۞ لَا تَدْخُلُوا۟ بُيُوتًا = ކަލޭމެން ގެތަކަށް ނުވަންނާށެވެ!۞ غَيْرَ بُيُوتِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ގެތައް ނޫން.۞ حَتَّىٰ تَسْتَأْنِسُوا۟ = ކަލޭމެން إذن އެދިލެއްވުން ދަންނަވައި / ހުއްދަ ލިބިއްޖެއްވުމަށް ދަންނަވައިގެން.۞ وَتُسَلِّمُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން سلام ކޮށް.۞ عَلَىٰٓ أَهْلِهَا = އެގެގެ އަހުލުވެރިންނަށް.۞ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ = އެކަމީ ކަލޭމެންނަށް ހެޔޮވެގެންވާއެވެ.۞ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٢٧﴾ = ކަލޭމެން نصيحة ލިބިގަނެތޯ.۞ فَإِن لَّمْ تَجِدُوا۟ = ފަހެ ކަލޭމެންނަށް ނުފެނިއްޖެއްނަމަ.۞ فِيهَآ أَحَدًا = އެގެތުގައި އެއްވެސް މީހަކު.۞ فَلَا تَدْخُلُوهَا = ފަހެ އެގެތަކަށް ނުވަންނާށެވެ!۞ حَتَّىٰ يُؤْذَنَ لَكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ހުއްދަ ދެވެންދެން / ހުއްދަ ލިބެންދެން.۞ وَإِن قِيلَ لَكُمُ = އަދި ކަލޭމެންނަށް ބުނެވިއްޖެއްނަމަ.۞ ٱرْجِعُوا۟ = ކަލޭމެން އެނބުރި رجوع ވާށޭ! / އެނބުރި ދާށެވެ!۞ فَٱرْجِعُوا۟ = ފަހެ ކަލޭމެން އެނބުރި ދާށެވެ!۞ هُوَ أَزْكَىٰ لَكُمْ = ކަލޭމެންނަށް طاهر ވެގެންވާ އެއްޗެވެ. / ރަނގަޅު އެއްޗެވެ. ۞ وَٱللَّهُ = އަދި الله އީ.۞ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿٢٨﴾ = ކަލޭމެން ކުރާހާކަމެއް ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ لَّيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަކު ކުށެއްނުވެއެވެ.۞ أَن تَدْخُلُوا۟ بُيُوتًا = ގެތަކަށް ވަންނަކަމުން. (ކަލޭމެން ވަންނަކަމުން) ۞ غَيْرَ مَسْكُونَةٍ = މީހުން ނުދިރިއުޅޭ.۞ فِيهَا مَتَٰعٌ لَّكُمْ = އެގެތުގައި ކަލޭމެންގެ ސާމާނު / ނުވަތަ ބޭނުމެއްވާ.۞ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ = އަދި الله ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ مَا تُبْدُونَ = ކަލޭމެން ފާޅުކުރާ ކަންތައް.۞ وَمَا تَكْتُمُونَ ﴿٢٩﴾ = އަދި ކަލޭމެން ވަންހަނާކުރާ ކަންތައްވެސް.۞ قُل = (އޭ رسول

اللّٰه އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!.۞ لِّلْمُؤْمِنِينَ = مؤمن ފިރިހެނުންނަށް.۞ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ = އެމީހުންގެ ލޮލުން ދަށަށްލާށެވެ!. (ނުބަލާށެވެ.) ލޯބިރިކުރާށެވެ.۞ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ = އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ ފަރުދުހަފަސްތައް ރައްކާތެރިކުރާށެވެ!.۞ ذَٰلِكَ = އެގޮތް.۞ أَزْكَىٰ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް طاهر ވެގެންވެއެވެ. طاهر ކަމުގައިވެގެންވެއެވެ.۞ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه އީ خبر ވަށް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ بِمَا يَصْنَعُونَ ۝٣٠ = އެމީހުންކުރާ ކަންތައްތަކާގެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٧) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ!. ކަލޭމެންގެ ގެތައް ނޫން އެހެނިހެން މީސްމީހުންގެ ގެތަކަށް ހުއްދަހައްސާ އެދި ހުއްދަ ލިބިގަތުމަށްފަހުގައި މެނުވީ ނުވަންނާށެވެ!. އަދި އެގެއެއްގެ أهل ވެރިންނަށް سلام ކިޔާށެވެ!. ކަލޭމެން نصيحة އާއި وعظ ލިބިގަތުމަށްޓަކައި އެގޮތް ހުކުމްކުރެއްވެއެވެ.

(٢٨) ދެންފަހެ އެގެއަކުން ކަލޭމެންނަށް މީހަކު ނުފެނިއްޖެއްޔާ (މީހަކު އެއްވެސްގޮތެއް ނުފެނިއްޖެއްޔާ ނުވަތަ ހުއްދަ ނުލިބިއްޖެއްޔާ) ފަހެ ކަލޭމެން އެގެއަކަށް ނުވަންނާށެވެ!. އެއީ ހުއްދަ ލިބެންދެންނެވެ. (އަދި ކަލޭމެން ހުއްދަ އެދުމުން) އަނބުރާދާށޭ! ކަލޭމެންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ (އެބަހީ: މިވަގުތު ބައްދަލުވާކަށް ނުކެރޭ ނިކަންދާށޭ! މިހެން ބުނެވިއްޖެއްޔާ) ދެން ކަލޭމެން އަނބުރާދާށެވެ!. އެކަން ކަލޭމެންނަށް طاهر ވެގެންވެއެވެ. އަދި اللّٰه އީ ކަލޭމެން ކުރާ ކަންތައް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢٩) އަދި މީހުން ދިރިނޫޅޭ ގެއެއް އެހެނިހެން ކަލޭމެންގެ މުދަލެއް ނުވަތަ ހިފާގެންވާ އެއްޗެއް ވަނަވަ އެހެނިކަން ވަންނަމަ ކަލޭމެންގެ މައްޗަކު ކުށެއްއޮތް ކަމެއްނެތެވެ. އަދި ކަލޭމެން ފަޅާއުކުރާ ކަންތަކާއި އަދި ވަންހަނާކުރާ ކަންތައްތައް اللّٰه ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. (މިއީ إسلام دين ގެ ތަރުބިއްޔަތުން مسلم ނަސްލަ ތިރީގައިވާ إجتماعي އަދަބުތަކެވެ.)

(٣٠) (އޭ رسول اللّٰه އެވެ.) مؤمن ފިރިހެނުން (اللّٰه حرام ކުރެއްވި ކަންތަކަށް ނުބަލައި) އެމީހުން އެމީހުންގެ ލޮލުގައި ތިރިކޮށް ދަށަށްލާށެވެ. އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ ފަރުދުހަފަސްތައް (ބޭނުން ހުއްދަ މީހަކަށްވުމާއި) ރައްކާތެރިކުރާށެވެ. އެގޮތް އެމީހުންނަށް طاهر ވެ ރަނގަޅުވެގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى އެމީހުން ހަދާހާ އެއްޗެއްގެ خبر މާތްރަސް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. މިހެން ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.

وَقُل لِّلْمُؤْمِنَـٰتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَـٰرِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا ۖ وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ ۖ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ ءَابَآئِهِنَّ أَوْ ءَابَآءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ أَبْنَآئِهِنَّ أَوْ أَبْنَآءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَٰنِهِنَّ أَوْ بَنِىٓ إِخْوَٰنِهِنَّ أَوْ بَنِىٓ أَخَوَٰتِهِنَّ أَوْ نِسَآئِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَـٰنُهُنَّ أَوِ ٱلتَّـٰبِعِينَ غَيْرِ أُو۟لِى ٱلْإِرْبَةِ مِنَ ٱلرِّجَالِ أَوِ ٱلطِّفْلِ ٱلَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا۟ عَلَىٰ عَوْرَٰتِ ٱلنِّسَآءِ ۖ وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِن زِينَتِهِنَّ ۚ وَتُوبُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَ ٱلْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٣١﴾

ލުޣަތު

وَقُل لِّلْمُؤْمِنَـٰتِ = އަދި مؤمن އަންހެނުންނަށް ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.✲ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَـٰرِهِنَّ = އެކަނބަލުން ނަޒަރުދަމަން / ލޮލުން ދަށްކުރާހުށިކަމެވެ.✲ وَيَحْفَظْنَ = އަދި އެކަނބަލުން ރައްކާތެރިކުރާހުށިކަމެވެ.✲ فُرُوجَهُنَّ = އެކަނބަލުންގެ ފަރުޖު ސަލާމަތްކަމް.✲ وَلَا يُبْدِينَ = އަދި އެކަނބަލުން ފާޅުނުކުރާހުށިކަމެވެ.✲ زِينَتَهُنَّ = އެކަނބަލުންގެ ޒީނަތް.✲ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا = އެކަނބަލުންގެ ހެޔޮއެން ފާޅުވާ ބައެއްފެނުމެ.✲ وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ = އަދި އެކަނބަލުން އެކަނބަލުންގެ ބޯރުގަނޑު ޖެހާށެވެ. (ދަމާލާށެވެ.) ✲ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ = އެކަނބަލުންގެ ޖީބުތަކުގައި (އެކަނބަލުންގެ ކަރުދުރާވަތަކުގައި ކަރުނަވަތް އަދި ކަންފަތް މުނިމަތިކުރެއްވުމަށް)✲ وَلَا يُبْدِينَ = އަދި އެކަނބަލުން ފާޅުނުކުރާށެވެ.✲ زِينَتَهُنَّ = އެކަނބަލުންގެ ޒީނަތް.✲ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ = އެކަނބަލުންގެ ފިރިންނަށް ފިޔަވައި.✲ أَوْ ءَابَآئِهِنَّ = ނުވަތަ އެކަނބަލުންގެ ބައްޕައިންނަށް. (ފިޔަވައި) ✲ أَوْ ءَابَآءِ بُعُولَتِهِنَّ = ނުވަތަ އެކަނބަލުންގެ ފިރިންގެ ބައްޕައިންނަށް. (ބަޔަކަށް)✲ أَوْ أَبْنَآئِهِنَّ = ނުވަތަ އެކަނބަލުންގެ ދަރިންނަށް ފިޔަވައި.✲ أَوْ أَبْنَآءِ بُعُولَتِهِنَّ = ނުވަތަ އެކަނބަލުންގެ ފިރިންގެ ފިރިހެން ދަރިންނަށް (ދަރިކަލުން)✲ أَوْ إِخْوَٰنِهِنَّ = ނުވަތަ އެކަނބަލުންގެ أخ ނުންނަށް.✲ أَوْ بَنِىٓ إِخْوَٰنِهِنَّ = ނުވަތަ އެކަނބަލުންގެ أخ ންގެ ފިރިހެންދަރިންނަށް.✲ أَوْ بَنِىٓ أَخَوَٰتِهِنَّ = ނުވަތަ އެކަނބަލުންގެ أختُ ންގެ ފިރިހެންދަރިންނަށް.✲ أَوْ نِسَآئِهِنَّ = ނުވަތަ އެކަނބަލުންގެ އަންހެނުންނަށް. (مسلم އަންހެނުންނަށް)✲ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَـٰنُهُنَّ = ނުވަތަ އެކަނބަލުންގެ އަތްދަށުގައި ހުންނަ އަޅުންނަށް.✲ أَوِ ٱلتَّـٰبِعِينَ = ނުވަތަ ކާއެއްޗަށް ކުރިންފެހެވެގެން تبع ވެގެންވާ މީހުންނަށް.✲ غَيْرِ أُو۟لِى ٱلْإِرْبَةِ = (އަންހެނުންގެ ބޭނުމް - އެދުންވެރިކަމް) ނެތްމީހުން.✲ مِنَ ٱلرِّجَالِ = ފިރިހެނުންގެތެރެއިން.✲ أَوِ ٱلطِّفْلِ = ނުވަތަ ކުޑަކުދިންނާ.✲ ٱلَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا۟ = އެކުދިން ފާޅުނުވާ.✲ عَلَىٰ عَوْرَٰتِ ٱلنِّسَآءِ = އަންހެނުންގެ عورة ގެމައްޗަށް.✲ وَلَا يَضْرِبْنَ = އަދި އެކަނބަލުން ނުޖަހާށެވެ.✲

بِأَرْجُلِهِنَّ = އެކަނބުލުންގެ ފައިތިލުން. ❁ لِيُعْلَمَ = އެނގުމަށްޓަކައި. ❁ مَا تُخْفِينَ = ނިވައިކޮށް ވަންހަނާކޮށްފައިވާ ތަކެތި. ❁ مِن زِينَتِهِنَّ = އެކަނބުލުންގެ ޒީނަތްތެރިކަމުގެ ތެރެއިން. ❁ وَتُوبُوٓاْ إِلَى ٱللَّهِ = އަދި ކަލޭމެން الله އަށް توبة ވެރިވޭ. ❁ جَمِيعًا = އެންމެންވެސް. ❁ أَيُّهَ ٱلْمُؤْمِنُونَ = އޭ مؤمن ންނޭވެ. ❁ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٣١﴾ = ކަލޭމެން ކާމިޔާބުވުމަށް ނަސީބުވެދާނެތީއެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٣١) އަދި مؤمن އަންހެނުންނަށްވެސް (الله حرام ކުރެއްވި ކަންތަކަށް ނުބަލައި) އެމީހުންގެ ލޯތައް ތިރިކޮށް ދަމައިގަނެ އަދި އެމީހުންގެ ލަދުގަނޑުވަންތަކަން ރައްކާތެރިކުރުން ވާޖިބުވާނެއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ޒީނަތުގެ ތެރެއިން ފެނިގެންވާ މިންވަރަށްވުރެ އެމީހުން ފާޅުނުކުރާނެއެވެ. (މިއިސްތިސްނާއި ގުޅޭ ކަންކަން ބާކީތަކުންގެ ބަސް ތަފާތެވެ. އެދިގު بَحْث މިތާ ލިޔާކަށް قصد އެއް ނުކުރަމެވެ. ބުނެވުނީ އެއީ ބޭ إخْتِيارُ ގައި ކަށަވަރުވާ މިންވަރުކަމުގައެވެ.)

އަދި އެކަނބުލުން އެކަނބުލުންގެ ބޯގަނޑުތަކާއި ކަރުވަޅު ނިވާވާހާވަރަށް ތިރިޖަހައި ހަރުލާށެވެ. (ބޯނިގަނޑު ނިވައިކުރުމަށެވެ.) އަދި އަންނަނިވި މީސްމީހުންނަށް ފިޔަވައި އެކަނބުލުންގެ ޒީނަތް ފާޅުނުކުރާނެއެވެ. އެއީ (1) އެކަނބުލުންގެ ފިރިން (2) އެކަނބުލުންގެ ބައްޕައިން. (3) އެކަނބުލުންގެ ފިރިންގެ ބައްޕައިން (ބައްޕައިކަލުންގެ) (4) އެކަނބުލުންގެ ފިރިހެންދަރިން (5) އެކަނބުލުންގެ ފިރިންގެ ފިރިހެން ދަރިން (އެކަނބުލުން ދޮންދަރިން) (6) އެކަނބުލުން أخ ން (7) އެކަނބުލުންގެ أخ ންގެ ފިރިހެން ދަރިން (8) އެކަނބުލުންގެ أخت ންގެ ފިރިހެންދަރިން (9) އެކަނބުލުންގެ އަންހެނުން (އެބަހީ: مسلم އަންހެނުން) (10) އެކަނބުލުންގެ އަޅުން (11) ފިރިހެނުންގެތެރެއިން ޝަހުވަތުގެ ބޭނުންތަކެއް ނެތް އަންހެނުންނާމެދު އެދުންތެރިކަމެއް ނެތް ކަސްބީއްޔާ ފިރިހެނުން (12) އަދި އަންހެނުންގެ عورة ގެ މައްސަލަ ގަދަ ނުވާވަރުގެ ކުޑަކުދިން (އަންހެނުންގެ عورة އަކީ ކޮބައިކަން ނުނަގާވަރުގެ ކުޑަކުދިން) މިމީސްމީހުންނެވެ.

އަދި އެކަނބުލުން އެކަނބުލުންގެ އެތެރޭގައި ވަންހަނާކޮށްފައިވާ އެކަނބުލުންގެ ޒީނަތްތެރިކަން ފާޅުވެދާނޭ ގޮތުން (މިސާލަކަށް އަޑުއިވޭގޮތަށް) އެކަނބުލުންގެ ފައިތިލުން (ބިމުގައި) ޖަހާ ނުހިނގާށެވެ. އެންމެހައި مؤمن ންނޭވެ. ކަލޭމެން އެންމެން الله އަށް توبة ވެރިވޭ. އެއީ ކަލޭމެން ކާމިޔާބުވުމުގެ نصيب ލިބުމުގެ أمّيد ގައެވެ.

- ދަންނާށެވެ. މިއާޔަތުގައި بيان ވެގެންދިޔަ އިޝާރާތު حكم ތަކާއިމެދު ފަސޭހަ بيان ލީއެވެ. ދަންނަބޭކަލުންގެ ތަފާތު رَأْيُ ތަކެއްވެއެވެ. މިތާ އެ بيان ތަކެއް އެކުލަވާ فرصة އެއްގައި بيان ކުރުމުގެ أمّيد ގައި ކުރިއަށް ހިފަމެވެ. والله وَلِيُّ التَّوفيق .

وَأَنكِحُوا۟ ٱلْأَيَـٰمَىٰ مِنكُمْ وَٱلصَّـٰلِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَآئِكُمْ ۚ إِن يَكُونُوا۟ فُقَرَآءَ يُغْنِهِمُ ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦ ۗ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٣٢﴾ وَلْيَسْتَعْفِفِ ٱلَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتَّىٰ يُغْنِيَهُمُ ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦ ۗ وَٱلَّذِينَ يَبْتَغُونَ ٱلْكِتَـٰبَ مِمَّا مَلَكَتْ أَيْمَـٰنُكُمْ فَكَاتِبُوهُمْ إِنْ عَلِمْتُمْ فِيهِمْ خَيْرًا ۖ وَءَاتُوهُم مِّن مَّالِ ٱللَّهِ ٱلَّذِىٓ ءَاتَىٰكُمْ ۚ وَلَا تُكْرِهُوا۟ فَتَيَـٰتِكُمْ عَلَى ٱلْبِغَآءِ إِنْ أَرَدْنَ تَحَصُّنًا لِّتَبْتَغُوا۟ عَرَضَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۚ وَمَن يُكْرِههُّنَّ فَإِنَّ ٱللَّهَ مِنۢ بَعْدِ إِكْرَٰهِهِنَّ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣٣﴾

މުފުރަދު

وَأَنكِحُوا۟ ٱلْأَيَـٰمَىٰ = ދުއްސަރިބައިމީހުންނާ ކާވެނިކޮށްދޭށެވެ. ۞ مِنكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެތެރެއިން. (އެބަހީ: ތިޔަބައިމީހުން مؤمن ންގެތެރެއިން) ۞ وَٱلصَّـٰلِحِينَ = އަދި صالح ޢަޅުގަނޑުމެންނާއި. ۞ مِنْ عِبَادِكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ އަޅުމީހުންގެ ތެރެއިންނާއި. ۞ وَإِمَآئِكُمْ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ އަޅުއަންހެނުންގެ ތެރެއިންނާއި. ۞ إِن يَكُونُوا۟ = އެމީހުން ވެއްޖެއްޔާ. ۞ فُقَرَآءَ = فقير ންކަމުގައި. ۞ يُغْنِهِمُ ٱللَّهُ = الله އެމީހުންނަށް ފުއްދަވައިދެއްވާނެއެވެ. (މުއްސަނދިކަން ދެއްވާނެއެވެ.) ۞ مِن فَضْلِهِۦ = އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމުން. ۞ وَٱللَّهُ = އަދި الله މީ. ۞ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٣٢﴾ = ދެއްވުން ތަނަވަސްވެވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ وَلْيَسْتَعْفِفِ = عفّة ތެރި ވާހުރިކަމެވެ. (ހަޅުކަންތައްތަކުން ކެތްތެރިވާހުރިކަމެވެ.) ۞ ٱلَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا = ކާވެނިކުރުމަށް ނޭވިދާނުން. ۞ حَتَّىٰ يُغْنِيَهُمُ ٱللَّهُ = الله އެމީހުންނަށް ފުއްދަވައިދެއްވާނދެން. ۞ مِن فَضْلِهِۦ = އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމުން. ۞ وَٱلَّذِينَ يَبْتَغُونَ = އަދި އެދޭމީހުން. ۞ ٱلْكِتَـٰبَ = ލިޔުންތެރިކަން. (ވަކިވަރަކަށް މުދާދިނުމާ މިނިވަންވާކަށް) ۞ مِمَّا مَلَكَتْ أَيْمَـٰنُكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ ކަނާތުގެ މިލްކުވެގެންވާ (އަޅުންނާއި އަޅުއަންހެނުން) ۞ فَكَاتِبُوهُمْ = ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން އެމީހުންނާ ލިޔުންތެރިވާށެވެ. ۞ إِنْ عَلِمْتُمْ = ތިޔަބައިމީހުން އެނގިއްޖެނަމަ. ۞ فِيهِمْ خَيْرًا = އެމީހުންގެ ތެރޭގައި ހެޔޮކަމެއް. ۞ وَءَاتُوهُم = އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެމީހުންނަށް ދޭށެވެ. ۞ مِّن مَّالِ ٱللَّهِ = الله ގެ މުދަލުން. ۞ ٱلَّذِىٓ ءَاتَىٰكُمْ = އެއީ އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެއްވާފައިވާ. ۞ وَلَا تُكْرِهُوا۟ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ގަދަކަށް ނުކުރާށެވެ. / މަޖުބޫރު ނުކުރާށެވެ. ۞ فَتَيَـٰتِكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ އަޅުއަންހެނުން ކުދިންނަށް. ۞ عَلَى ٱلْبِغَآءِ = ޒިނޭކުރުމުގެ މަސައްކަތް. (ހައިސިއްޔަތުގައި ޖަހައިގެން) ۞ إِنْ أَرَدْنَ تَحَصُّنًا = އެކަނބަލުން (ޒިނާ ނުކުރުމުން) عفّة ތެރިވާން އެދިއްޖެ. ۞ لِّتَبْتَغُوا۟

= ކަލޭމެން ހޯދުމަށް / އުޅުމަށްޓަކައި.۞ عَرَضَ ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَا = ދުނިޔޭގެ حياة ގެ ބޭނުން.۞ وَمَن يُكۡرِههُّنَّ = އަދި އެކަނބަލުންނަށް މަޖުބޫރު ކޮށްފިއްޔާ.۞ فَإِنَّ ٱللَّهَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ۞ مِنۢ بَعۡدِ إِكۡرَٰهِهِنَّ = އެކަނބަލުންނަށް މަޖުބޫރު ކުރެވުނަސް.۞ غَفُورٞ رَّحِيمٞ (٣٣) = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑު ކަލާނގެއެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٢) (އޭ مؤمن ންނޭވެ.) ކަލޭމެން مؤمن މިނިވަންމީހުންކުރެ ހުސްކޮށްތިބި މީހުންނާއި ކާވެނިކޮށްދޭށެވެ. ދެވަނައެވެ. ކަލޭމެންގެ އަޅުވެރިންނާއި އަޅުއަންހެނުންގެ ތެރެއިންވެސް صالح ބަޔަކު ހުސްކޮށްތިބިމީހުން ކާވެނިކޮށްދޭށެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ فقير ންކަމުގައިވާނަމަ، الله އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމުން އެމީހުންނަށް ފުދުންތެރިކަންދެއްވައި ތަނަވަސްކަންދެއްވާނެއެވެ. އަދި الله އީ ދެއްވުންތެރި ތަނަވަސްފުޅާވެގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٣٣) އަދި ކާވެނިކުރުމުގެ ވަސީލަތް ނުލިބޭ މީހުން، الله ގެ فضل ވަންތަކަމުން ފުދުންތެރިކޮށްދެއްވާހިނދަކާ އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވާ ތަނަވަސްކަމަށް ދެން އެމީހުން ހަމައެކަނި ނަފުސު عفّة ތެރިވާހުށިކަމެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ އަޅުންގެތެރެއިން ލިޔުންކޮށްގެން އެމީހުންގެ އަގުދީގެން މިނިވަންވުމަށް އެދޭމީހުން ކަލޭމެންނާ ފެންނަނަމަ (އެބަހީ: އަމާނާތްތެރިކަމާއި ކަސްބުކުރުމުގެ ގާބިލުކަން) ކަލޭމެން އެމީހުންނާ ލިޔުން ކޮށްދޭށެވެ. (މިއީ ލިޔުންކުރުމަށް: ސާމިތުވާ ކަމެއް ވަރަކަށް ފައިސާ ނުވަތަ އެހެން މުދަލެއް ސާމިތުވާ އެއްބަސްވުމެއް ވަރަކަށް ދީގެން ކަސްބުކޮށްގެން މިނިވަންކަން ލިބުމެވެ. އޭގެ ފަހަރެއް ހިސާބުން އަޅު ކަމުން ނިދަހަސް. އެއީ އުޅެނީ މީގެ ފަހުގެ ...) ... حكم އެވެ. އަދި ... ދީން ލިޔުންކުރެވިފައި ... ހާދިސާ مُكَاتِبُ އެވެ.
(والله أعلم)

އަދި (އޭ مؤمن ންނޭވެ.) ކަލޭމެންގެ އަތްދަށުގައި الله ދެއްވާފައިވާ މުދަލުގެ ތެރެއިން އެމީހުންނަށް ދޭށެވެ.
(އެއީ އެމީހުން ލިޔުންކުރި ފައިސާ ދައްކައިދިނުމަށް ފަސޭހަވާނެ ގޮތަކަށެވެ.) އަދި ކަލޭމެން ދުނިޔޭގެ حياة ގެ ބޭނުން ހޯދުމަށް ޓަކައި ކަލޭމެންގެ އަޅުއަންހެނުން عفّة ތެރިވުމަށް އެދިއްޖެނަމަ ފާޙިޝަކުރުމުގެ މަސައްކަތަށް މަޖުބޫރު ނުކުރާށެވެ. އަދި މިފަދަ އެކަނބަލުން މަޖުބޫރުކުރެވިއްޖެނަމަ ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ އެކަނބަލުންނަށް މަޖުބޫރުކުރެވުނަސް ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

وَلَقَدْ أَنزَلْنَآ إِلَيْكُمْ ءَايَٰتٍ مُّبَيِّنَٰتٍ وَمَثَلًا مِّنَ ٱلَّذِينَ خَلَوْا۟ مِن قَبْلِكُمْ وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٣٤﴾ ۞ ٱللَّهُ نُورُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ مَثَلُ نُورِهِۦ كَمِشْكَوٰةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ ۖ ٱلْمِصْبَاحُ فِى زُجَاجَةٍ ۖ ٱلزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّىٌّ يُوقَدُ مِن شَجَرَةٍ مُّبَٰرَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَّا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِىٓءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ ۚ نُّورٌ عَلَىٰ نُورٍ ۗ يَهْدِى ٱللَّهُ لِنُورِهِۦ مَن يَشَآءُ ۚ وَيَضْرِبُ ٱللَّهُ ٱلْأَمْثَٰلَ لِلنَّاسِ ۗ وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٣٥﴾

ލުޣަތު

وَلَقَدْ أَنزَلْنَآ إِلَيْكُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކަލާނގެ ބާވައިލެއްވީމެވެ.۞ ءَايَٰتٍ مُّبَيِّنَٰتٍ = ބަޔާންކޮށްދޭ އާޔަތްތަކެއް. (حقّ އާއި ބާތިލު بيان ކޮށްދޭ)۞ وَمَثَلًا = އަދި مثال ތަކެއްވެސް.۞ مِّنَ ٱلَّذِينَ خَلَوْا۟ = ފާއިތުވެދިޔަ މީހުންގެތެރެއިން.۞ مِن قَبْلِكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރީގެ.۞ وَمَوْعِظَةً = އަދި نصيحة އާއި وعظ ތަކެއްވެސް.۞ لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٣٤﴾ = تقوى ވެރިންނަށް.۞ ۞ ٱللَّهُ نُورُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = اللّه އީ އުޑުތަކާއި ބިމުގެ نور އެވެ. / އަލިކަމެވެ. (އެބަހީ: އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ބައިވަރު ތަކެއްޗަށް ހިދާޔަތްދެއްވާ ކަލާނގެއެވެ.) ۞ مَثَلُ نُورِهِۦ = އެކަލާނގެ نور ގެ مثال އަކީ.۞ كَمِشْكَوٰةٍ = مِشْكَاة އެއްގެ مِثال އެވެ. (مِشْكَاة އަކީ ތަނަވަސްކަމާއި ފުންކަން ބައްތިބަހައްޓާ ހަރުފަތްތަކެއް ތަކެވެ. އެތަން ހުސްނުވާ ބޭރަށް ފުރޮޅާފައިވާ ތަނެވެ.)۞ فِيهَا مِصْبَاحٌ = އޭގައި ބައްތިއެއްވެއެވެ.۞ ٱلْمِصْبَاحُ فِى زُجَاجَةٍ = އަދި އެބައްތި ބިއްލޫރިއެއްގެ ތެރޭގައިވެއެވެ.۞ ٱلزُّجَاجَةُ = އަދި އެބިއްލޫރި. (ކަންފަތްތަކެއް ހުރެއެވެ.)۞ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ = އެއީ ވިދާތަރިއެއް ހެންނެވެ.۞ دُرِّىٌّ = ދިއްލޭ ތަރިއެއްގެ.۞ يُوقَدُ = އަލިގަނޑު ނިވައިނުވާ. (އަލިކުރެވިގެން)۞ مِن شَجَرَةٍ مُّبَٰرَكَةٍ = بَرَكَاة ލިބިފައިވާ ގަހަކުން.۞ زَيْتُونَةٍ = زَيْتُون ގެ.۞ لَّا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ = އިރުމައްޗާއި ހުޅަނގާއެއްވެސް ނޫނެވެ. އަދި އެއްވެސް ފަރާތަކާއި ބެހިފައި ނުވާ.۞ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِىٓءُ = އޭގެ ތެޔޮ އަލިކުރުމުގެ ކައިރިވެއެވެ.۞ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ = އޭގައި އަލިފާން ނުބޭނުންކުރަސްވެސް.۞ نُّورٌ عَلَىٰ نُورٍ = އަލިކަމުގެ މައްޗަށް އަލިކަމެވެ.۞ يَهْدِى ٱللَّهُ لِنُورِهِۦ = اللّه އެކަލާނގެ نُوْر އަށް މަގުދައްކަވައެވެ.۞ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް.۞ وَيَضْرِبُ ٱللَّهُ ٱلْأَمْثَٰلَ = އަދި اللّه مثال ތައް ޖައްސަވައެވެ.۞ لِلنَّاسِ = މީސްތަކުންނަށް.۞ وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٣٥﴾ = އަދި ހުރިހާކަމެއް - އަދި ހުރިހާ އެއްޗެއް اللّه ދަންނަވާ ކަލާނގެއެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٤) އަދި ހަމަކަށަވަރުން حقّ އާއި ބާޠިލު بيان ކޮށްދޭނޭ އާޔަތްތަކާއި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވީމެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ ކުރިން އިސްވެދިޔަ މީސްތަކުންގެ އެތަކެއް މިސާލާއި އަދި تقوى ވެރިންނަށާ وعظ އާއި نصيحة ވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވީމެވެ.

(٣٥) الله އީ އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހާބައިވަރުތަކެއްޗަށް ނޫރުދެއްވާ ކަލާނގެއެވެ. ނޫރަކީ އުޑުތަކާއި ބިމުގެ އަލިކަމެވެ. (އަދި މިންނޫނަސް އެހެނިހެން މާނަތައް ކިޔާފައިވެއެވެ.) އެކަލާނގެ نور ގެ يعني: އަލިކަމުގެ ނޫރަކީ ޢިލްމުގެ މިސާލަކީ مِشْكَاة އެއްގެ މިސާލެވެ. (مِشْكَاة އަކީ ގޭގެ ފާރުގައި ކުޑަކޮށްހަދާފައިވާ ވަޅުކޮށްފައިވާ ބައްތިބަހައްޓާ ތަނެކެވެ. ބައްތިއެވެ.) ދިއްލާފައި އެ مِشْكَاة ގައި ބައްތިއެއް ވެއެވެ. އަދި އެބައްތިވަނީ ބިއްލޫރިއަކު ތެރޭގައެވެ. އަދި އެބިއްލޫރިއަކީ ސާފުކަމުގައި އަލިކަން ކަމުކުރާ ތަރިއެއްފަދައެވެ؟ އެހެނީ ރަނގަޅުވުމުގެ އަލިކަމުގައި ބަރަކާތްތެރިވެގެންވާ زَيْتُوْن ގަހުގެ ތެލުންނެވެ. އަދި އެގަސްވަނީ ހުޅަނގާއި އިރުމަތީގެ ތެރޭގައެވެ. އަދި (އަލިކަމުގެ ސަބަބުން ކަނޑުވާ ފަދަ) އާދެ އަލިފާން ނުޖެހުނަސް އޭގެ ތެޔޮ ދިއްލޭވަރަށް ވާނެއެވެ. އާދޭހެ އަލިގެ މައްޗަށް އަލިވެއެވެ. އަދި الله އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް އެކަލާނގެ نور ގެ ތަރުބިޔަތު ދެއްވައެވެ. އަދި މީސްތަކުންނަށް الله މިސާލުތައް ޖެއްސަވައެވެ. އަދި الله އީ ހުރިހާކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

- (ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުގެ އެކިއެކި كلمة ތަކުގެ މާނައާމެދު އެކިކޮޅުކޮޅުން ކިޔައިދީފައެވެ. نُوْرُ ގެ މުރާދަކީ ހިދާޔަތެވެ. ނޫރަކީ نُور ގެ މުރާދަކީ قرآن އެވެ. مِشْكَاة އެވެ ބުނެވުނު ބަހުގެ މުރާދަކީ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އެވެ. ބައްތިއަކީ ނަބިކަމެވެ. ބިއްލޫރިއަކީ އެކަލޭގެފާނުގެ ހިތްފުޅެވެ. ބަރަކާތްތެރި ގަހަކީ وحي އެވެ. ތެލަކީ دليل އާއި حجّة އެވެ. މިހެން އެވެ. ކިޔާފައިވާ ބައްސިވެސް އެބަހުވެއެވެ. ކޮންމެއަކަސް އެކަލާނގެއާއި މާނައެއްކަމުގައި ބެލުން އެކަލާނގެ نور ގެ މިސާލުކަމުގައި - އެކަލާނގެ ދެއްވާ މިސާލެވެ ބުނެވެއެވެ. والله أعلم)

فِي بُيُوتٍ أَذِنَ ٱللَّهُ أَن تُرْفَعَ وَيُذْكَرَ فِيهَا ٱسْمُهُۥ يُسَبِّحُ لَهُۥ فِيهَا بِٱلْغُدُوِّ وَٱلْآصَالِ ﴿٣٦﴾ رِجَالٌ لَّا تُلْهِيهِمْ تِجَٰرَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَن ذِكْرِ ٱللَّهِ وَإِقَامِ ٱلصَّلَوٰةِ وَإِيتَآءِ ٱلزَّكَوٰةِ يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ ٱلْقُلُوبُ وَٱلْأَبْصَٰرُ ﴿٣٧﴾ لِيَجْزِيَهُمُ ٱللَّهُ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا۟ وَيَزِيدَهُم مِّن فَضْلِهِۦ ۗ وَٱللَّهُ يَرْزُقُ مَن يَشَآءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٣٨﴾ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ أَعْمَٰلُهُمْ كَسَرَابٍۭ بِقِيعَةٍ يَحْسَبُهُ ٱلظَّمْـَٔانُ مَآءً حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَهُۥ لَمْ يَجِدْهُ شَيْـًٔا وَوَجَدَ ٱللَّهَ عِندَهُۥ فَوَفَّىٰهُ حِسَابَهُۥ ۗ وَٱللَّهُ سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ ﴿٣٩﴾

ތަރުޖަމާ

فِي بُيُوتٍ = ގެތަކެއްގައި، މިސްކިތްތަކެއްގައި. ۞ أَذِنَ ٱللَّهُ = اللّه އިޒުނަދެއްވާފައިވާ. ۞ أَن تُرْفَعَ = އުފުލުމަށް. ۞ وَيُذْكَرَ فِيهَا ٱسْمُهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ ނަންފުޅު އެތަންތާނގައި ހިތްޕުމަށާއި (ނުވަތަ قرآن ކިޔުމަށް) ۞ يُسَبِّحُ لَهُۥ فِيهَا = އެތަންތާނގައި އެކަލާނގެއަށް تَسْبِيح ކިޔާ. (އެކަލާނގެއަށް ނަމާދުކުރާކަމަށް)۞ بِٱلْغُدُوِّ وَٱلْآصَالِ ﴿٣٦﴾ = ހެނދުނާއި ހަވީރު. ۞ رِجَالٌ = ބައެއްފިރިހުން. ۞ لَّا تُلْهِيهِمْ = އެމީހުން مَشْغُوْلُ ނުކުރަވަށެވެ. ۞ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ = ވިޔަފާރިއެއް އަދި ގަނޑުވިއްކުމެއް. ۞ عَن ذِكْرِ ٱللَّهِ = اللّه ގެ ذِكر ކުރެއްވުމި. اللّه ގެ ذِكر ނ. ۞ وَإِقَامِ ٱلصَّلَوٰةِ = އަދި ނަމާދު قائم ކުރުމާއި. ۞ وَإِيتَآءِ ٱلزَّكَوٰةِ = ޒަކާތްދިނުމާއި. ۞ يَخَافُونَ يَوْمًا = ދުވަހަކާއިމެދު އެމީހުން ބިރުވެތިވާ. ۞ تَتَقَلَّبُ فِيهِ = އެދުވަހުން ފުރަޅާސްވާނޭ. ۞ ٱلْقُلُوبُ وَٱلْأَبْصَٰرُ ﴿٣٧﴾ = ހިތްތަކާއި އަދި ލޮލުތައް. ۞ لِيَجْزِيَهُمُ ٱللَّهُ = اللّه އެމީހުންނަށް (ހެޔޮ) ޖަޒާދެއްވުމަށް. ۞ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا = އެމީހުންކުރި ހެޔޮކަންތަކަށް. ۞ وَيَزِيدَهُم = އަދި އެމީހުންނަށް އެކަލާނގެ އިތުރުކުރައްވުމަށްޓަކައި. ۞ مِّن فَضْلِهِۦ ۗ = އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމުން. ۞ وَٱللَّهُ يَرْزُقُ = އަދި اللّه ރިޒުގުދެއްވައެވެ. ۞ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް ۞ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٣٨﴾ = އެއްވެސް ހިސާބަކާއި ނުލައި. ۞ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا = އަދި ކާފިރުވީ މީސްތަކުން ދަންނާށެވެ. ۞ أَعْمَٰلُهُمْ = އެމީހުންގެ عمل ތައް. ۞ كَسَرَابٍ بِقِيعَةٍ = ގެއްލި އަދި بِنَاء އެއްވެސް ނެތް ފަސްބިމެއްގައިވާ ހުވަފެނެއް ފަދައެވެ. ۞ يَحْسَبُهُ ٱلظَّمْـَٔانُ = ކަރުހިއްކައިގެން ތިބި މީހާ ހިތަކުރެއެވެ. ۞ مَآءً = ފެނެއްކަމުގައި. ۞ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَهُۥ = ހަމަ އޭނާ އެތަނަށް އައިރު ۞ لَمْ يَجِدْهُ شَيْـًٔا = އޭނާއަށް އެއްވެސް އެއްޗެއް ނުފެނެއެވެ. ۞ وَوَجَدَ ٱللَّهَ عِندَهُۥ = އަދި އޭނާ ދުށީ އޭނާގެ ގާތުގައި اللّه ވަޑައިގެން / اللّه ގެ

أمر ކުރުމާއިއެވެ.۞ فَوَفَّىٰهُ حِسَابَهُۥۗ = ދެން އެކަލާނގެ އޭނާގެ ހިސާބު ބަރާބަރުކުރައްވާ ދެއްވައެވެ.۞ وَٱللَّهُ سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ ﴿٣٩﴾ = އަދި الله އީ ހިސާބު ބެއްލެވުން އަވަސްވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٣٦) (އެބަހީ ކާތިބާއި ބައްތި ދިއްލާ) އެގެބެކެއްގައި الله ގެ ނަން ހުވަދު އުފުއްލެވުމަށް الله އިޛުނަދެއްވާފައިވާ އަދި އެތަންތާނގައި އެކަލާނގެ ذكر ކުރުމަށް ގެތަކެއްގައެވެ. އެބަހީ: މިސްކިތްތަކުގައެވެ. އަދި ހެނދުނާއި ހަވީރު އެކަލާނގެއަށް تسبيح ކިޔައެވެ. ނަމާދުކުރައެވެ.

(٣٧) އެނަމާދުކުރާ މީހުންނަކީ ވިޔަފާރިއަކުންވިޔަސް އަދި ގަނެވިއްކުމަކުންވިޔަސް الله ގެ ذِكر ކުރުމާއި ނަމާދު قائم ކުރުމުންނާއި އަދި ޒަކާތްދިނުމުންނާއި މިކަންކަމުން غافل ނުވާމީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތަކާއި އަދި ލޮލުތައް (ބިރުވެރިކަން ބޮޑުވެގެންދާނެ ދުވަސް) އެގޮތަށް ބަދަލުވެގެންދާނެ قيامة ދުވަހަށް ބިރުވެތިވާ މީހުންނެވެ.

(٣٨) އެއީ އެމީހުން ދުނިޔޭގައި ކުރިعمل ތަކަށް الله އެމީހުންނަށް ހެޔޮޖަޒާދެއްވައި އަދި އެކަލާނގެ فَضل ވަންތަކަމުން އެމީހުންނަށް އިތުރުކޮށްދެއްވުމަށެވެ. އަދި الله އިރާދަކުރައްވާމީހަކަށް ހިސާބުނުކުރައްވާ އެކަލާނގެ ރިޒުގު ދެއްވައެވެ.

(٣٩) އަދި ކާފަރުވީމީހުން މިސާލަކީ (ގެ عمل ތައް ދަންނަވައެވެ.) އެމީހުންގެ عمل ތައް ގަޔާއި ބިންގާއި ނުލާ ހުސްބިމުގައިވާ އަލިގަދަވުމުން ފެނުން ފެނުންވާ ގޮތަށްވާ ވިލާބޯތި ފެނެއް ފަދައެވެ. (ފެނުދަށުން ކުޑަވެގެން ފެންތަކެއްހެން ދެކެއެވެ) އޭނާ އެތަނަށް ހިނގައިގޮސް އެތަނަށް ދިޔަވަރަކަށް ނުފެނެއް (އޭނާ ކުރިކަމަށް عمل ތަކަކީ ބޭނުންތެރިވާނޭ ކަމެއް ނޫން ޔަގީންވެގެން.) އަދި އޭނާ ދެކެތި الله އޭނާގެ ގާތުގައި ވާކަމެވެ. ނުވަތަ الله ގެ އަޒާބާއި އޭނާގެ ގާތުގައި ވާކަމެވެ. ދެން އެކަލާނގެ އޭނާގެ ހިސާބު ބަރާބަރަށް ފުރިހަމަކުރައްވައެވެ. އަދި الله އީ ހިސާބު ބެއްލެވުން އަވަސްވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

أَوْ كَظُلُمَـٰتٍ فِي بَحْرٍ لُّجِّيٍّ يَغْشَىٰهُ مَوْجٌ مِّن فَوْقِهِۦ مَوْجٌ مِّن فَوْقِهِۦ سَحَابٌ ۚ ظُلُمَـٰتٌۢ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ إِذَآ أَخْرَجَ يَدَهُۥ لَمْ يَكَدْ يَرَىٰهَا ۗ وَمَن لَّمْ يَجْعَلِ ٱللَّهُ لَهُۥ نُورًا فَمَا لَهُۥ مِن نُّورٍ ﴿٤٠﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ يُسَبِّحُ لَهُۥ مَن فِي ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَٱلطَّيْرُ صَـٰٓفَّـٰتٍ ۖ كُلٌّ قَدْ عَلِمَ صَلَاتَهُۥ وَتَسْبِيحَهُۥ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِمَا يَفْعَلُونَ ﴿٤١﴾ وَلِلَّهِ مُلْكُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ وَإِلَى ٱللَّهِ ٱلْمَصِيرُ ﴿٤٢﴾

ލުޣަތު

أَوْ كَظُلُمَـٰتٍ = ނުވަތަ އަނދިރިކަމްތަކެއް ހެއްޔެވެ. (އެބަހީ: ކާފިރުންގެ عمل ތަކަ އުފަމާކުރެވެނީ ފުންފުނި އަނދިރިކަމެއްގެ ތެރޭގައިވާހެންނެވެ.)۞ فِي بَحْرٍ لُّجِّيٍّ = ފުންކަނޑެއްގައެވެ - ނުވަތަ ގަދަ ކަނޑެއްގެ ތެރޭގައެވެ.۞ يَغْشَىٰهُ مَوْجٌ = ރާޅެއް އޮހެނީ ނިވައިލައިގެން. (މިއީ ރާޅުބޮޑުކަމުގެ މިންވަރެވެ.)۞ مِّن فَوْقِهِۦ مَوْجٌ = އެރާޅުގެ މަތީގައި ރާޅެއްވާ. (އެބަހީ: ރާޅު މަތިމަތިން އުފުލިފައިވާ)۞ مِّن فَوْقِهِۦ سَحَابٌ = އެރާޅުގެ މަތީގައި ވިލާގަނޑެއްވާ.۞ ظُلُمَـٰتٌ = އަނދިރިކަންތައް.۞ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ = ބައެއްގެ މަތީ އަނެއްބައި ގެމަތީގައިވާ.۞ إِذَآ أَخْرَجَ يَدَهُۥ = އޭނާ އޭނާގެ އަތް ބޭރަށް ނެރެފިއްޔާވެސް.۞ لَمْ يَكَدْ يَرَىٰهَا = އެއަތް ފެންނަން ކައިރިވެސް ނުވެއެވެ. (އެހާ އަނދިރިއެވެ.)۞ وَمَن لَّمْ يَجْعَلِ ٱللَّهُ لَهُۥ نُورًا = އަދި الله އެމީހަކަށް އަލިކަމެއް ދެއްވާފައިނުވާ ނުވާމީހާ. (ދަންނާނެވެ.)۞ فَمَا لَهُۥ مِن نُّورٍ ﴿٤٠﴾ = ފަހެ އޭނާއަކަށް އެއްވެސް އަލިކަމެއް ނުވެއެވެ.۞ أَلَمْ تَرَ = ކަލޭ ނުދެކެމުހެއްޔެވެ. ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިނުގަންނަވާތީހެއްޔެވެ؟ ވިސްނާ فكر ނުކުރައްވަމުހެއްޔެވެ؟۞ أَنَّ ٱللَّهَ يُسَبِّحُ لَهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އަށް تسبيح ކިޔައެވެ. އެކަލާނގެއަށް ނަމާދު ކުރެއެވެ.۞ مَن فِي ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ފަރާތްތަކުން.۞ وَٱلطَّيْرُ صَـٰٓفَّـٰتٍ = އަދި ދޫނިތައް، މަތީގައި، ވައިގައި ސަފުކޮށްފައި ވާހާލު تسبيح ކިޔައެވެ.۞ كُلٌّ = އެހުރިހާ ބަޔަކުމެ.۞ قَدْ عَلِمَ = ހަމަކަށަވަރުން ދަންނައެވެ. (الله އެބަޔަކަށް إلْهام ކުރައްވާފައިވާތީއެވެ.)۞ صَلَاتَهُۥ وَتَسْبِيحَهُۥ = އެއްޗެއްގެ ނަމާދާއި އެއްޗެއްގެ تَسْبِيح.۞ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ = އަދި الله އީ ދަންނަވަޑައިގަންނަވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ بِمَا يَفْعَلُونَ ﴿٤١﴾ = އެމީހުން ކުރާ ކަންތައްތަކަށް.۞ وَلِلَّهِ = އަދި الله އަށް خاصّ ވެގެންވެއެވެ.۞ مُلْكُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގެ އިސްތިޢުމާލު / مِلْكِيَّةُ އިސްތިޢުމާލުކުރުމެވެ.۞ وَإِلَى ٱللَّهِ = އަދި ހަމަ الله ގެ حضرة އަށެވެ.۞ ٱلْمَصِيرُ ﴿٤٢﴾ = އެނބުރި ދިޔުންވާނީ.۞

إجْمَالِي ވާހަ

(٤٠) ނުވަތަ (އެކާފަރުންގެ عمل ގެ މިސާލަކީ) ފުންގަނޑެއްގައި ނުވަތަ ގަދަކަނޑެއްގައިވާ އަނދިރިތަކެއްގެ މިސާލެވެ. އެކަނޑު ހިވައިގަނޑުތަކުގެ ރާޅެއްވެއެވެ. އަދި އެރާޅުމަތީގައި ރާޅުވެއެވެ. އަދި އެރާޅުގަން އަނދިރިގަނޑުތަކުގެ ވިލާގަނޑެއް އެރާޅުމަތީގައިވެއެވެ. އެއްއަނދިރި އަނެއް އަނދިރިގެމަތީގައިވާ އަނދިރި ތަކެކެވެ. (ވިލާގަނޑުގެ އަނދިރިކަމާއި އޭގެ ދަށުގައިވާ ރާޅުގެ އަނދިރިކަމާއި ދެން އޭގެ ދަށުގައިވާ ރާޅުގެ އަނދިރިކަމާއި ކަނޑުގެ އަނދިރިކަމާއި އަދި ރޭގަނޑުގެ އަނދިރިއެވެ.)

- ދަންނައެވެ. މިމިސާލަކީވެސް كافر إنسان ގެ عمل ތަކުގެ މިސާލެވެ. ގަދަކަނޑަކީ އޭނާގެ ހިތުގެ މިސާލެވެ. ރާޅުތަކަކީ މިސާލަކީ އޭނާގެ ހިތުގައިވާ الله އާއިމެދު ޝައްކާ جاهل ކަމާއި ޝިރުކުތަކެވެ. ވިލާގަނޑުގެ މިސާލަކީ އޭނާގެ ހިތުގައިވާ ފާފައިގެ ބޮ ފަރުދާތަކާއި ދަބަރުތަކެވެ. އަދި الله އޭނާގެ ހިތުގައި ޖެހިއްސަވާފައިވާ ސިއްކަ އެޅުއްވުން ނުވަތަނުގެ ސިއްކަކަމެވެ. والله أعلم .

ދަންނަވާ އެގޮތަ އަނދިރިކަމުގައި އޭނާގެ ކަނާއަތުގައިވާ އަތް ބޭރުކޮށް ނެރުނަސް އެއަތް ފެންނާނެވެސް އެކަށީގެން ނުވެއެވެ. ގޮތުވެސް ނުވެއެވެ. އަދި الله އެމީހަކަށް ހިދާޔަތުގެ نور އެއް ދެއްވާފައިނުވާ މީހަކަށް އެއްވެސް نور އެއް އަލިކަމެއް ނުވެއެވެ. (ތެދުމަގުވެސް ހުރި އެފަދައިންނެވެ. الله ގެ حضرة ން މީހަކަށް ތެދުމަގުގެއްނުވާނަމަ އޭނާއަކަށް ތެދުމަގެއް ނުލިބޭނެއެވެ.)

(٤١) (އޭ رسول الله އެވެ.) އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހާ ތަކެތި الله އަށް تسبيح ކިޔާކަށް ކަލޭގެފާނަށް އެނގިވަޑައިގެން ނުވޭތޯއެވެ. އަދި މަތީގައި ސަފުސަފުން އުދުހިފައިވާ ދޫނިތަކުންވެސް އެކަލާނގެއަށް تسبيح ކިޔައެވެ. އަދި އެ ކޮންމެއެއްޗަކުން ކުރާނަމާދާއި ކިޔާ تسبيح އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި އެމީހުން ކުރާހާކަމެއް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٤٢) އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ އެންމެހައި ތަކެތި އެކަލާނގެއަށް خاصّ ވූ مِلْكُ ވެގެންވެއެވެ. އަދި އެނބުރި ދިއުންވާނީ ހަމަ الله ގެ حضرة އަށެވެ.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ يُزْجِى سَحَابًا ثُمَّ يُؤَلِّفُ بَيْنَهُۥ ثُمَّ يَجْعَلُهُۥ رُكَامًا فَتَرَى ٱلْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ خِلَٰلِهِۦ وَيُنَزِّلُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مِن جِبَالٍ فِيهَا مِنۢ بَرَدٍ فَيُصِيبُ بِهِۦ مَن يَشَآءُ وَيَصْرِفُهُۥ عَن مَّن يَشَآءُ ۖ يَكَادُ سَنَا بَرْقِهِۦ يَذْهَبُ بِٱلْأَبْصَٰرِ ﴿٤٣﴾ يُقَلِّبُ ٱللَّهُ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَعِبْرَةً لِّأُو۟لِى ٱلْأَبْصَٰرِ ﴿٤٤﴾ وَٱللَّهُ خَلَقَ كُلَّ دَآبَّةٍ مِّن مَّآءٍ ۖ فَمِنْهُم مَّن يَمْشِى عَلَىٰ بَطْنِهِۦ وَمِنْهُم مَّن يَمْشِى عَلَىٰ رِجْلَيْنِ وَمِنْهُم مَّن يَمْشِى عَلَىٰٓ أَرْبَعٍ ۚ يَخْلُقُ ٱللَّهُ مَا يَشَآءُ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤٥﴾

ލުޣަތު

أَلَمْ تَرَ = ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައި ނުގަންނަވަނީހެއްޔެވެ.✵ أَنَّ ٱللَّهَ يُزْجِى سَحَابًا = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ވިލާގަނޑު ދަންދަވައިވެ. ގެންދަވައެވެ.✵ ثُمَّ يُؤَلِّفُ بَيْنَهُۥ = ދެން އޭގެތެރޭގެ އެއްޗެހި އެއްކުރައްވާ جمع ކުރައްވައެވެ.✵ ثُمَّ يَجْعَلُهُۥ رُكَامًا = ދެން އޭގެތެރޭގެ އެއްޗެހި ފުރިފުރިކޮށް ބަރުވެއެވެ. ފުރިފުރަކަށް ހައްދަވައެވެ.✵ فَتَرَى ٱلْوَدْقَ = ފަހެ ކަލޭ ވާރޭފެން ދެކޭނެއެވެ. (ކަލޭގެފާނު ވާރޭ ދެކެވަޑައި ގަންނަވާނެއެވެ.)✵ يَخْرُجُ مِنْ خِلَٰلِهِۦ = އޭގެ ދެމެދުތެރެއިން ނުކުންނަނީ.✵ وَيُنَزِّلُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ = އަދި އުޑުގެ ތެރެއިން ބާވައިލައްވައެވެ.✵ مِن جِبَالٍ فِيهَا = އޭގައިވާ ފަރުބަދަތަކުން.✵ مِنۢ بَرَدٍ = ބަރަދު ގެ ތެރެއިން. (ބަރަދަކީ އައިސްގަނޑުގެ ވިލާ ގޮނޑިތަކެވެ.)✵ فَيُصِيبُ بِهِۦ = އަދި އޭގެ ތެރެއިން ދެރައްވައެވެ. ޖެއްސެވުމެވެ.✵ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް.✵ وَيَصْرِفُهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ އެއްކިބާކުރައްވައެވެ.✵ عَن مَّن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ ބަޔަކު ކިބައިން.✵ يَكَادُ سَنَا بَرْقِهِۦ = އަދި އޭގެ ވިދުވަރުގެ އަލި ގެންދެވެއެވެ.✵ يَذْهَبُ بِٱلْأَبْصَٰرِ ﴿٤٣﴾ = ލޮލުގެ ފެނުންތަކެއް. (ލޮލުގެ އަލިފެނުންތަކެއް.)✵ يُقَلِّبُ ٱللَّهُ = އަދި الله ފުރަތަކުރައްވައެވެ. ބަދަލުކުރައްވައެވެ.✵ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ = ދުވަހާއި ރޭގަނޑު.✵ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުގައި ވެއެވެ.✵ لَعِبْرَةً = ކަމެއްގެ بيان ވެގެންވާ عبرة (نصيحة އާއި وَعظ)✵ لِّأُو۟لِى ٱلْأَبْصَٰرِ ﴿٤٤﴾ = ވިސްނުންތެރި فكر ގެ أهل ވެރިންނަށް.✵ وَٱللَّهُ خَلَقَ = އަދި الله ހެއްދެވިއެވެ.✵ كُلَّ دَآبَّةٍ = ކޮންމެ ދާބަތެއް. (ދިރޭ ތަކެތި އެއްޗެއް)✵ مِّن مَّآءٍ = ފެނުން / نُطْفَة އަކުން.✵ فَمِنْهُم مَّن يَمْشِى = ފަހެ އެއްޗެހީގެ ތެރޭގައި ހިނގާ حركاة ކުރާ ބަޔަކު ވެއެވެ.✵ عَلَىٰ بَطْنِهِۦ = އޭގެ ބަނޑުގައި ބޭއްވި ގޮތަށް. (ހަރުފަ ހަރަގަނޑުގެ ބާވަތެވެ.)✵ وَمِنْهُم

مَّن يَمْشِى = އަދި އޭގެތެރޭގައި ހިނގާ حركاة ކުރާ ތަކެތިވެއެވެ.۞ عَلَىٰ رِجْلَيْنِ = ދެފައިގެމައްޗަށް.

(އަސްދޫނިފަދަ / އިންސާނުންފަދަ)۞ وَمِنْهُم مَّن يَمْشِى = އަދި އޭގެތެރޭގައި ހިނގާ حركاة ކުރާ

ތަކެތިވެއެވެ.۞ عَلَىٰٓ أَرْبَعٍ = ހަތަރުފައި ދެއި މަތިން. (ގެރިބަކަރިފަދަ......)۞ يَخْلُقُ ٱللَّهُ = الله

ހައްދަވައެވެ.۞ مَا يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ އެއްޗެއް.۞ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ۞.

عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ = ކޮންމެކަމެއްގެ މަތީގައި.۞ قَدِيرٌ ﴿٤٥﴾ = ކުޅަދުންވަންތަވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ لَّقَدْ

أَنزَلْنَآ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވީމުއެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٤٣) (އޭ رسول الله އެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ވިހާތަނެއް ދަންމަވާގެންދަވާކަން ކަލޭގެފާނަށް އުނގެނިވަޑައިގެން ނުވޭތޯއެވެ. (އެކަން އުނގެނިވަޑައިގެންނެވީއެވެ.) ދެން އެކަލާނގެ އުވިލާތަކެއް އެއްކުރައްވައި جمع ކުރައްވައި އެއްވިލާގަނޑު ހަދައްވާ މައްޗަށްމައްޗަށްވައި ބޮޑު ގުނިވަރަކަށް ހައްދަވައިދެއްވައެވެ. އަދި އުވިލާތަކުގެ ތެރެއިން ވާރޭވެސް ނުކުންނަނީ ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. އަދި އުޑުގައިވާ ގަނޑުފަދަ ފަރުބަދަތަކުން އެކަލާނގެ ގަނޑުފަސް ވެއްސަވައެވެ. (ނުވަތަ ފަރުބަދަފަދަ ގަނޑުފަސް ވެއްސަވައެވެ.) ދެން އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ ބަޔަކުގެމައްޗަށް އެކަލާނގެ އެގަނޑުފަސް ދިރާކުރައްވައެވެ. (ދިރާވެއްޖެ ބަގީޗާއި އެބައެއްގެ ތަކެތި ހަލާކުވެދެއެވެ.) އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ ބައެއްގެ ކިބައިން އެގަނޑުފަސް ދުރުކުރައްވައެވެ. އަދި އުވިލާގަނޑުގެ ވިދުވަރުގެ އަލިކަމުން ލޯތައް ނަގައިގަންނަނާ ވަރުވެއެވެ.

(٤٤) الله تعالى ރޭގަނޑާއި ދުވާލު ފުރަޅުއްވައި ބަދަލުކުރައްވައެވެ. އެކަންކަމުގައި (އެބަހީ: ވިހާތަނެއް އުފެއްދެވުމާއި ވާރޭވެސްސެވުމާއި އަދި ގަނޑުފަސް ބާވައިލެއްވުމާއި ރޭދުވާ ބަދަލުކުރެއްވުމާއި މިހިކަންކަމުގައި) ހަމަކަށަވަރުންވެސް ވިސްނުމާއި ކަންކަމަށް فكر ކުރުމުގެ އެކަމުގެ أهل ވެރިންނަށް عبرة ވާކަން ކަށަވަރެވެ. (نصيحة އާއި وعظ ވާކަން ކަށަވަރެވެ.)

(٤٥) އަދި ބިންމަތީ ހިނގާބިނގާވާ حركاة ކުރާ ކޮންމެ دَابَّة އެއް (ކޮންމެ مخلوق އެއް) الله ހެއްދެވީ ފެނުންނެވެ. އެބަހީ: މަނިކުރުވަރުކަންނުނެވެ. ދެންފަހެ އޭގެތެރޭގައި (ހަރުފަދަކަހަލަ) ބިންމަތީ ބަނޑުގައްސައިގެން ދުވާ އެއްޗެތިވެއެވެ. އަދި (ދޫނިފަދައިން އިންސާނުންފަދައިން) ދެފައިމައްޗަށް ހިނގާބިނގާތަކެތިވެއެވެ. އަދި އޭގެތެރޭގައި (ގެރިބަކަރިފަދައިން) ހަތަރުފައިމަތީގައި ހިނގާބިނގާވާތަކެތި ވެއެވެ. އަދި الله އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާގޮތަށް އެއްޗެއް ހައްދަވައެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ ކުޅަދުންވަންތަކަމެވެ.

لَّقَدۡ أَنزَلۡنَآ ءَايَٰتٖ مُّبَيِّنَٰتٖۚ وَٱللَّهُ يَهۡدِي مَن يَشَآءُ إِلَىٰ صِرَٰطٖ مُّسۡتَقِيمٖ ﴿٤٦﴾ وَيَقُولُونَ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَبِٱلرَّسُولِ وَأَطَعۡنَا ثُمَّ يَتَوَلَّىٰ فَرِيقٞ مِّنۡهُم مِّنۢ بَعۡدِ ذَٰلِكَۚ وَمَآ أُوْلَٰٓئِكَ بِٱلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿٤٧﴾ وَإِذَا دُعُوٓاْ إِلَى ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ لِيَحۡكُمَ بَيۡنَهُمۡ إِذَا فَرِيقٞ مِّنۡهُم مُّعۡرِضُونَ ﴿٤٨﴾ وَإِن يَكُن لَّهُمُ ٱلۡحَقُّ يَأۡتُوٓاْ إِلَيۡهِ مُذۡعِنِينَ ﴿٤٩﴾ أَفِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ أَمِ ٱرۡتَابُوٓاْ أَمۡ يَخَافُونَ أَن يَحِيفَ ٱللَّهُ عَلَيۡهِمۡ وَرَسُولُهُۥۚ بَلۡ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٥٠﴾ إِنَّمَا كَانَ قَوۡلَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ إِذَا دُعُوٓاْ إِلَى ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ لِيَحۡكُمَ بَيۡنَهُمۡ أَن يَقُولُواْ سَمِعۡنَا وَأَطَعۡنَاۚ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُفۡلِحُونَ ﴿٥١﴾

ލުޣަތު

لَّقَدۡ أَنزَلۡنَآ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވީމުވެ. ۞ ءَايَٰتٖ مُّبَيِّنَٰتٖۚ = (حقّ އާއި ބާޠިލުގެ) ބަޔާންކޮށްދޭ އާޔަތްތަކެއް / دليل ތަކެއް. ۞ وَٱللَّهُ يَهۡدِي = އަދި الله ތެދުމަގުގެ ތަރުހީބުކުރައްވައެވެ. ۞ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް. ۞ إِلَىٰ صِرَٰطٖ مُّسۡتَقِيمٖ ﴿٤٦﴾ = ސީދާވެގެންވާ މަގަކަށް. ۞ وَيَقُولُونَ = އަދި އެމީހުން (يعنى: منافق ން) ބުނެއެވެ. ۞ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ = އަހުރެމެން الله އަށް އީމާން ވެއްޖައީމުއެވެ. ۞ وَبِٱلرَّسُولِ = އަދި رسول އާއަށްވެސް. ۞ وَأَطَعۡنَا = އަދި އަހުރެމެން (އެދެކަލުންނަށް) ކިޔަމަންވެއްޖައީމުއެވެ. ۞ ثُمَّ يَتَوَلَّىٰ = ދެން އެނބުރި ފުރަގަސްދެއެވެ. ۞ فَرِيقٞ مِّنۡهُم = އެމީހުންކުރެ ބައެއް މީހުން. ۞ مِّنۢ بَعۡدِ ذَٰلِكَۚ = އެއަށްފަހު. (ކިޔަމަންތެރިވާނެކަމަށް إِقْرَار ވުމަށްފަހު)۞ وَمَآ أُوْلَٰٓئِكَ = އަދި އެމީހުން ނޫނެވެ. ۞ بِٱلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿٤٧﴾ = مؤمن ންކަމުގައި. ۞ وَإِذَا دُعُوٓاْ = އަދި އެމީހުންނަށް ގޮވައިލެވިއްޖެއްޔާ. ۞ إِلَى ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ = الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާގެ ގާތަށް. (ޝަރީޢަތާއި سنّة އަށް)۞ لِيَحۡكُمَ بَيۡنَهُمۡ = އެމީހުންގެ މެދުގައި حكم ކުރެއްވުމަށް. ۞ إِذَا فَرِيقٞ مِّنۡهُم = އެބައިމީހުން ތެރެއިން އެއްބަޔަކު. ۞ مُّعۡرِضُونَ ﴿٤٨﴾ = އެނބުރި ފުރަގަސްދޭމީހުންނެވެ. ۞ وَإِن يَكُن لَّهُمُ = އަދި އެމީހުންނަށް ވާނަމަ. ۞ ٱلۡحَقُّ = حقّ (އެމީހުންނަށް ހަމަޖެހޭގޮތަށް މައްސަލަ ޙުކުމްވާ)۞ يَأۡتُوٓاْ إِلَيۡهِ = އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އާދެއެވެ. ۞ مُذۡعِنِينَ ﴿٤٩﴾ = ކިޔަމަންތެރިވެގެން / އަވަސްކަލާއިއެކު. ۞ أَفِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ = އަދި ފަހެ އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ބައްޔެއް ހުރީތޯއެވެ؟. (رسول އާ އިދިކޮޅަށް ޝައްކުވެރިވީތޯއެވެ.)۞ أَمِ ٱرۡتَابُوٓاْ = ނުވަތަ އެމީހުންނަށް (އެކަލޭގެފާނުގެ نبى ކަމާމެދު) ޝައްކުވެރިވީތޯއެވެ؟۞ أَمۡ يَخَافُونَ = ނުވަތަ އެމީހުން ބިރުގަންނަނީތޯއެވެ؟ ۞ أَن يَحِيفَ ٱللَّهُ عَلَيۡهِمۡ = الله އެމީހުންގެ މައްޗަށް އަނިޔާވެރިވެވޮޑިގެންވާނެކަމަށް ۞ وَرَسُولُهُۥۚ = އަދި އެކަލާނގެ رسول އާ އާއި. ۞ بَلۡ أُوْلَٰٓئِكَ = އަދި ކިޔައްކަށްވެ. (އެހެންނޫނެވެ.) އެމީހުން އެއީ. ۞ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٥٠﴾ = ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންނީ އަނިޔާވެރިންނެވެ. ۞ إِنَّمَا كَانَ = ވާކަށް

ކަނަވާނީ. (ވަންޏާކަން ކަނަވާނީ)۞ قَوْلَ ٱلْمُؤْمِنِينَ = مؤمن ންގެ ބަސް.۞ إِذَا دُعُوٓا۟ = އެމީހުންނަށް ގޮވައިލެވުނީ.۞ إِلَى ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ = الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާގެ ފަރާތަށް.۞ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ = އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި حكم ކުރުމަށް.۞ أَن يَقُولُوا۟ = އެމީހުން ބުނުމެވެ.۞ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا = އަހުރެމެން އަޑުއެހީމެވެ. އަދި އަހުރެމެން ކިޔަމަންތެރިވެއްޖައީމެވެ.۞ وَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ.۞ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٥١﴾ = ކާމިޔާބުކުރާ މީހުންނެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٤٦) އަދި (حقّ އާއި ބާޠިލު) ބަޔާންކޮށްދޭ އާޔަތްތަކެއް يعني: دليل ތަކެއް ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވީމެވެ. އަދި الله އެކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވި ބަޔަކަށް ސީދާވެގެންވާ މަގަށް ހިދާޔަތް ދެއްވައެވެ.

(٤٧) އަދި އެމީހުން - يعني: މުނާފިޤުންގެ މީހުން - ބުނެއެވެ. އަހުރެމެން الله އަށާއި رسول އާއަށް އީމާންވެއްޖައީމެވެ. އަދި އަހުރެމެން (އެދެވުނުބަސް) ކިޔަމަންތެރިވެއްޖައީމެވެ. ދެން އޭގެ ފަހުގައި (އެބަހީ: އެހެން އެމީހުން ބުނުމަށްފަހު) އެމީހުންގެ ތެރެއިން އެއްބައިމީހުން އަނބުރާ ފުރަގަސްދެއެވެ. (އެބުނިބަސް ދޫކޮށްލައެވެ.) އަދި އެމީހުން އެއީ مؤمن ންކަމުގައި ނުވެއެވެ.

(٤٨) އަދި އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި (ވާ مسألة އެއްގައި) حكم ކުރުމަށް الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާގެ ފަރާތަށް - (އެބަހީ: قرآن އާއި سنّة ގައިވާގޮތަށްކުރުމަށް) އެމީހުންނަށް ގޮވައިލެވުނީއްޔާ އަރައިރުން ދޭ ހިނދު އެއްބައިމީހުން އަނބުރާ ފުރަގަސްދެއެވެ. (އެގޮތަށް އެއްބަސްނުވެއެވެ.)

(٤٩) އަދި އެކަމުގައި (مسألة ގައި) އެމީހުންނަށް حقّ ހުއްޓާ އެމީހުނަށް كامياب ވާގޮތަށް ހުއްޓާ ކިޔަމަންތެރިކަމާއި އަވަސްކަމާއިއެކު އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އާދެއެވެ.

(٥٠) އަދެވެސް އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ބަލިމަޑުކަން ހުރީހެއްޔެވެ؟. نِفَاق ކަމާއި شَكُّ ގެ ބައްޔެއްހުރީހެއްޔެވެ؟. ނުވަތަ އެމީހުން (އެކަލޭގެފާނުގެ نبي ކަމާއިމެދު) ޝައްކުވެރިވީހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާ އެމީހުންގެމައްޗަށް އަނިޔާވެރިވެވަޑައިގަންނަވާނެކަމަށް އެމީހުން ބިރުވެތިވީހެއްޔެވެ؟ އަދި ނޫނެކެވެ؟ ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ އަނިޔާވެރިންނެވެ.

(٥١) مؤمن ންނަށް (ވާ مسألة އެއްގައި) އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި حكم ކުރުމަށް الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާގެ ފަރާތަށް (އެބަހީ: قرآن އާއި سنّة ގައިވާގޮތަށް) އެމީހުންނަށް ގޮވައިލެވުނީއްޔާ مؤمن ންގެ ބަސްކަމުގައިވާނީ ކަނަވާނީ އަހުރެމެން އަޑުއެހީމެވެ. އަދި އަހުރެމެން ކިޔަމަންތެރިވެއްޖައީމެވެ. މިހެން އެމީހުން ބުނުމެވެ. އަދި ކަނޑައެޅިގެން ކާމިޔާބުކުރާ މީހުންނަކީ އެއީއެވެ.

وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَيَخْشَ ٱللَّهَ وَيَتَّقْهِ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَآئِزُونَ ﴿٥٢﴾ ۞ وَأَقْسَمُوا۟ بِٱللَّهِ جَهْدَ أَيْمَـٰنِهِمْ لَئِنْ أَمَرْتَهُمْ لَيَخْرُجُنَّ ۖ قُل لَّا تُقْسِمُوا۟ ۖ طَاعَةٌ مَّعْرُوفَةٌ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ خَبِيرٌۢ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٥٣﴾ قُلْ أَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُوا۟ ٱلرَّسُولَ ۖ فَإِن تَوَلَّوْا۟ فَإِنَّمَا عَلَيْهِ مَا حُمِّلَ وَعَلَيْكُم مَّا حُمِّلْتُمْ ۖ وَإِن تُطِيعُوهُ تَهْتَدُوا۟ ۚ وَمَا عَلَى ٱلرَّسُولِ إِلَّا ٱلْبَلَـٰغُ ٱلْمُبِينُ ﴿٥٤﴾

ތަފްޞީލު

وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ = އަދި اللّه އާއި އެކަލާނގެ رسول އާއަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެމީހާ. ❁ وَيَخْشَ ٱللَّهَ = އަދި اللّه އަށް ބިރުވެތިވެ. ❁ وَيَتَّقْهِ = އަދި (އެކަލާނގެ عذاب އަށް) ބިރުވެތިވެ. ❁ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ = ތިޔަ ކަސިޔަތެއްވެރިން އެމީހުން އެއީ. ❁ ٱلْفَآئِزُونَ ﴿٥٢﴾ = ނަސީބުވެރިންނެވެ. ❁ وَأَقْسَمُوا۟ بِٱللَّهِ = އަދި އެމީހުން اللّه ގަންދީ ހުވާކުރިއެވެ. (އެއީ اللّه އާއި رسول އާގެ حكم އަށް ފުރިހަމަކޮށްދިން މިހުންނަމޭ.) ❁ جَهْدَ أَيْمَـٰنِهِمْ = އެމީހުންގެ ގަދަފުވަރުން. ❁ لَئِنْ أَمَرْتَهُمْ = ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް އަމުރުކުރައްވައިފިއްޔާ. ❁ لَيَخْرُجُنَّ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ނުކުންނާނެއެވެ. ❁ قُل = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ❁ لَّا تُقْسِمُوا۟ = ކަލޭމެން ހުވާ ނުކުރާށެވެ. ❁ طَاعَةٌ مَّعْرُوفَةٌ = (ކަލޭމެންގެ ކިޔަމަންތެރިކަމަކީ) އެނގޭ ކިޔަމަންތެރިކަމެވެ. (އެއީ ދޮގެވެ.) ❁ إِنَّ ٱللَّهَ خَبِيرٌ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى އީ خبر ލައްވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٥٣﴾ = ކަލޭމެން ކުރާ ކަންތައްތަކާ. ❁ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ❁ أَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ = ކަލޭމެން اللّه އަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ. ❁ وَأَطِيعُوا۟ ٱلرَّسُولَ = އަދި ކަލޭމެން رسول އާއަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ. ❁ فَإِن تَوَلَّوْا۟ = ފަހެ އެމީހުން އަނބުރާ ފުރަގަސްދީފިއްޔާ. ❁ فَإِنَّمَا عَلَيْهِ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު މައްޗަށް ޒިންމާކުރެވުނު ކަންތައްތަކެވެ. ❁ مَا حُمِّلَ = އެކަލޭގެފާނަށް އަޅުއްވެވުނު ކަމެކެވެ. ❁ وَعَلَيْكُم = އަދި ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ޒިންމާވީ. ❁ مَّا حُمِّلْتُمْ = ކަލޭމެންނަށް އަޅުއްވެވުނު ކަމެކެވެ. ❁ وَإِن تُطِيعُوهُ = އަދި ކަލޭމެން އެކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެނަމަ. ❁ تَهْتَدُوا۟ = ކަލޭމެންނަށް ތެދުމަގު ލިބޭނެއެވެ. ❁ وَمَا عَلَى ٱلرَّسُولِ = އަދި رسول އާގެ މައްޗަށް ނުވެއެވެ. ❁ إِلَّا ٱلْبَلَـٰغُ ٱلْمُبِينُ ﴿٥٤﴾ = (اللّه أمر ފުޅުތައް ކަށަވަރުކޮށް ބަޔާންކޮށްދިނުމަކާ رسول ކަން އިއްވުން ފިޔަވާ.) ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٥٢) އަދި الله އަށާއި އެކަލާނގެ رسول އާއަށް ކިޔަމަންތެރިވެ (އަދި ޖިމާއަށް ކުރެވޭ ކުށަށް) الله އަށް ބިރުވެތިވެ އަދި (އެކަލާނގެ عذاب އަށް) ބިރުވެތިވެއްޖެ މީހުން ދަންނައެވެ. އެމީހުން އެއީ ކާމިޔާބުވެގެން ނަސީބުވެރިންނެވެ.

(٥٣) އަދި އެމީހުން (އެބަހީ: الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާގެ حكم އަށް ކިޔަމަންތެރިނުވާމީހުން) އެމީހުންގެ ގަދަ ހުވައިން الله ގަންދީ ހުވާކުރިއެވެ. (އަދި ބުނެއެވެ. އޭ محمّد ގޮވާނދެވެ.) ހަމަގޮތުގައި ނުކުތުމަށް ކަލޭގެފާނު ހަމަ أمر ކުރައްވައިފިނަމަ ކާފަރުއެދިގެން ގަދަކަމުގެން ނުކުންނަނީމުއެވެ. (އޭގެ جواب ގައި الله އެ އަންގަވަނީ އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ކަލޭމެން އެހެރަހީން ހުވާ ނުކުރާށެވެ. ކަލޭމެންގެ ބޭނި ކިޔަމަންތެރިކަމި އެންމެންދަންނަ އެންގެންނުދާތަކާއި مَعْرُوف ކިޔަމަންތެރި ކަމެކެވެ. (އޭ ދޮގެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ކުރާ ކަންތައް خبر ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއަކީ الله ވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٥٤) (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ކަލޭމެން الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ. އަދި ކަލޭމެން رسول އާއަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ. ދެންފަހެ އެމީހުން އެނބުރި ކިޔަމަންތެރިވުމުން އެދުރާވެއްޖެނަމަ (ދަންނާށެވެ.) އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ޙައްލުކުރެވުނު ކަމަކީ އެކަލޭގެފާނަށް އުފުލުވަން حَوال ވެވުނު ކަންތަކެވެ. (އޭ رسول ކަން އިއްވުމެވެ.) އަދި ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ޙައްލުކުރެވުނު ކަލޭމެންނަށް އުފުލުވަން حوال ވެވުނު ކަންތަކެވެ. (އޭ އެކަލޭގެފާނު أمر ކުރެއްވި ކަންތައް ކުރުމާއި ނަހީކުރެއްވި ކަންތަކުން ދުރުވެގަތުމެވެ.) އަދި ކަލޭމެން އެކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެއްޔާ ކަލޭމެން ތެދުމަގު ލިބޭނެއެވެ. އަދި (الله أمر ކުރެއްވި ގޮތަކަށް) رسول ކަން އިއްވުން ފިޔަވާ رسول އާގެމައްޗަކަށް ނުވެއެވެ. (ކިޔަމަންތެރިވުން ޙައްލުކުރެވުނީ މީސްތަކުންގެ މައްޗަށެވެ.)

وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنكُمْ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِى ٱلْأَرْضِ كَمَا ٱسْتَخْلَفَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ ٱلَّذِى ٱرْتَضَىٰ لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُم مِّنۢ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا ۚ يَعْبُدُونَنِى لَا يُشْرِكُونَ بِى شَيْـًٔا ۚ وَمَن كَفَرَ بَعْدَ ذَٰلِكَ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَـٰسِقُونَ ﴿٥٥﴾ وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ وَأَطِيعُوا۟ ٱلرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٥٦﴾ لَا تَحْسَبَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مُعْجِزِينَ فِى ٱلْأَرْضِ ۚ وَمَأْوَىٰهُمُ ٱلنَّارُ ۖ وَلَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٥٧﴾

ލަފުޒުތައް

وَعَدَ ٱللَّهُ = الله وعد ކުރައްވައިފި.۞ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنكُمْ = ކަލޭމެންކުރެ އީމާންވި މީހުންނަށް.۞ وَعَمِلُوا۟

ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ = އަދި އެމީހުން صالح عمل ކުރި.۞ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُم = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ އެމީހުން

خَلِيفَة ވެރި ކުރައްވާނެކަމުގައި.۞ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި.۞ كَمَا ٱسْتَخْلَفَ = އެކަލާނގެ خليفة

ވެރިކުރެއްވިފަދައިން.۞ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ = އެމީހުންގެ ކުރީގައި އުޅުނުމީހުން.۞ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ = އަދި

އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ހަމަޖައްސަވައިދެއްވާނެ ހުއްޓެވެ.۞ دِينَهُمُ = އެމީހުންގެ دين .۞ ٱلَّذِى ٱرْتَضَىٰ لَهُمْ

= އެމީހުންނަށްޓަކައި އެކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގަންނަވާ.۞ وَلَيُبَدِّلَنَّهُم = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ އެމީހުން

ބަދަލުކުރައްވާނެތެވެ.۞ مِّنۢ بَعْدِ خَوْفِهِمْ = އެމީހުންގެ ބިރުވެރިކަމަށްފަހު.۞ أَمْنًا = އަމާންކަމަށް.۞

يَعْبُدُونَنِى = އެމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރާ.۞ لَا يُشْرِكُونَ بِى شَيْـًٔا = އެމީހުން

ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް އެއްވެސްއެއްޗެއް شريك ނުކުރާ.۞ وَمَن كَفَرَ = އަދި ކާފިރުވެއްޖެމީހާ.۞ بَعْدَ ذَٰلِكَ

= އޭގެފަހުން.۞ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ = ފަހެ ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ.۞ ٱلْفَـٰسِقُونَ ﴿٥٥﴾ = ފާސިޤުންނެވެ.

(ކިޔަމަންތެރިކަން ނުލިބޭ މީހުންނެވެ.)۞ وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ = އަދި ކަލޭމެން ނަމާދު قائم ކުރާށެވެ.۞ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ

= އަދި ކަލޭމެން ޒަކާތްދޭށެވެ.۞ وَأَطِيعُوا۟ ٱلرَّسُولَ = އަދި ކަލޭމެން رسول އާއަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ.۞

لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٥٦﴾ = ކަލޭމެންނަށް رحمة ލިބުމުގެ أمّيد ގައެވެ.۞ لَا تَحْسَبَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ކާފިރުވި

މީސްތަކުންނާމެދު ކަލޭގެފާނު ހިތުގެ ނުކުރައްވާށެވެ.۞ مُعْجِزِينَ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި

ނުކުޅެދުންތެރިކުރުވާނެކަމަށް.۞ وَمَأْوَىٰهُمُ ٱلنَّارُ = އެމީހުންގެ ތަނަކީ (قيامة ދުވަހުން) ނަރަކައެވެ.۞ وَلَبِئْسَ

ٱلْمَصِيرُ ﴿٥٧﴾ = އެއީ ވަރަށް ނުބައި ދާތަނެކެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٥٥) (އާ މިސްމަރުކުރުންތޯ.) ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން އީމާންވެގެން صالح عمل ކުރިމީހުން ބިމުގައި خَلِيْفَة ވެރިކުރުވާނެކަމަށް الله (ކަލޭމެންނަށް) وعد ކުރެއްވިއެވެ. އެއީ އިސްވެދިޔަ އުއްމަތްތަކުގެ މީހުންވެސް ބިމުގައި خليفة ވެރިކުރެއްވިފަދައިންނެވެ. އަދި އެމީހުންނަށްޓަކައި الله ރުހިވޮޑިގެންނެވި دين އެމީހުންނަށް އެކަލާނގެ ހަމަޖެއްސަވައިދެއްވައި އަދި އެމީހުން ބިރުވެރިކަމަށްފަހު އަމާންކަމަށް އެކަލާނގެ އެމީހުން ބަދަލުކުރައްވާހުށްޓެވެ. އެއީ އެމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކޮށް އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެއާއި އެއްޗަކާވެސް شريك ނުކޮށްތިބިބާ حال ގައެވެ. އަދި އޭގެފަހުގައި ކާފަރުވެއްޖެ މީހުން ދަންނައެވެ. ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންނަކީ فاسق ންނެވެ. ކިޔަމަން ނުވެގެންވާ މީހުންނެވެ.

(٥٦) (އާ މިސްމަރުކުރުންތޯ.) ކަލޭމެން ނަމާދު قائم ކުރާށެވެ. (وقت ން وقت އަށް އެންގެވިފަދައިން ކުރާށެވެ. فائتُ ނުކުރާށެވެ.) އަދި ކަލޭމެން ޒަކާތްދޭށެވެ. އަދި ކަލޭމެން رسول އާއަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ. އެއީ ކަލޭމެންނަށް رحمة ލިބުމުގެ أمّيد ގައެވެ.

(٥٧) (އާ رسول الله އެވެ.) ކާފަރުވީމީހުން الله އަށް އަޖުޒުވެ ބިމުގައި އެކަލާނގެ ނުކުޅެއްދެއްވައިފާތޯ ކަމަށް ކަލޭގެފާނު ހީފުޅުނުކުރައްވާށެވެ. އެމީހުންގެ ތަނަކީ (قيامة ދުވަހު) ހަމަ ނަރަކައެވެ. އެއީ ހަމަކަނޑަވަރުން ވަރަށްވެސް ނުބައި ތަނެކެވެ.

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لِيَسْتَـْٔذِنكُمُ ٱلَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَـٰنُكُمْ وَٱلَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا۟ ٱلْحُلُمَ مِنكُمْ ثَلَـٰثَ مَرَّٰتٍ ۚ مِّن قَبْلِ صَلَوٰةِ ٱلْفَجْرِ وَحِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُم مِّنَ ٱلظَّهِيرَةِ وَمِنۢ بَعْدِ صَلَوٰةِ ٱلْعِشَآءِ ۚ ثَلَـٰثُ عَوْرَٰتٍ لَّكُمْ ۚ لَيْسَ عَلَيْكُمْ وَلَا عَلَيْهِمْ جُنَاحٌۢ بَعْدَهُنَّ ۚ طَوَّٰفُونَ عَلَيْكُم بَعْضُكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ ۚ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمُ ٱلْـَٔايَـٰتِ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٨﴾ وَإِذَا بَلَغَ ٱلْأَطْفَـٰلُ مِنكُمُ ٱلْحُلُمَ فَلْيَسْتَـْٔذِنُوا۟ كَمَا ٱسْتَـْٔذَنَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمْ ءَايَـٰتِهِۦ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٩﴾

ލުޣަތު

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ.❁ لِيَسْتَـْٔذِنكُمُ = ކަލޭމެންގެ ކިބައިން އިޒުނައާއި ހުއްދަ ހޯދާށެވެ.❁ ٱلَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَـٰنُكُمْ = ކަލޭމެންގެ އަތްތަށް މިލްކުކޮށްފައިވާ މީހުން. (އެބަހީ: އަޅުންނާއި)❁ وَٱلَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا۟ ٱلْحُلُمَ = އަދި بَالِغْ ނުވާ ކުދިންނާއި.❁ مِنكُمْ = ކަލޭމެންގެތެރެއިން – އެބަހީ: މިނިވަންކުދިންތެރެއިން.❁ ثَلَـٰثَ مَرَّٰتٍ = ތިންފަހަރު. (ތިންވަގުތެއްގައި)❁ مِّن قَبْلِ صَلَوٰةِ ٱلْفَجْرِ = ފަތިސްނަމާދުގެ ކުރިން.❁ وَحِينَ تَضَعُونَ = އަދި ކަލޭމެން ބާލައިލާ ހިނދުގައްޔާއި.❁ ثِيَابَكُم = ކަލޭމެންގެ ހެދުން.❁ مِّنَ ٱلظَّهِيرَةِ = މެންދުރުގެ ހިނދު.❁ وَمِنۢ بَعْدِ صَلَوٰةِ ٱلْعِشَآءِ = އަދި عشاء ނަމާދުގެ ފަހުންނާއި.❁ ثَلَـٰثُ عَوْرَٰتٍ لَّكُمْ = ކަލޭމެންނަށްވާ ތިން عورة އެވެ. (عورة كشفُ ވެދާނެ ވަގުތުތަކެވެ.)❁ لَيْسَ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަކަށް ނުވެއެވެ.❁ وَلَا عَلَيْهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަކަށްވެސް. ނުވެއެވެ.❁ جُنَاحٌ = ކުށެއް.❁ بَعْدَهُنَّ = އެއިން ފަހު ވަގުތުތަކުގައި.❁ طَوَّٰفُونَ عَلَيْكُم = (އެމީހުންނަކީ – އެބަހީ: އަޅުންނާ ކުޑަކުދިންނަކީ) ކަލޭމެންގެތެރޭގައި ވަދެނިކުމެވާ ބައެކެވެ.❁ بَعْضُكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ = އެއްބައެއް އަނެއްބައެއްގެ މައްޗަށް. (ވަދެނިކުމެވާ ބައެކެވެ.)❁ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިން.❁ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمُ = اللّٰه ކަލޭމެންނަށް بيان ކުރައްވައެވެ.❁ ٱلْـَٔايَـٰتِ = އާޔަތްތައް. (دين ގެ حكم ތައް)❁ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٨﴾ = އަދި اللّٰه އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.❁ وَإِذَا بَلَغَ ٱلْأَطْفَـٰلُ = އަދި ކުޑަކުދިން ފުރާވަރުވެއްޖެއްޔާ. ބޮޑުވެއްޖެއްޔާ.❁ مِنكُمْ = ކަލޭމެންގެތެރެއިން. (އެބަހީ: މިނިވަންކުދިން)❁ ٱلْحُلُمَ = ބުލޫޣުވާ ވަރަށް ❁ فَلْيَسْتَـْٔذِنُوا۟ = ފަހެ އެކުދިން އިޛުނަ އެދޭށެވެ. އިޛުނަ ހޯދާށެވެ.❁ كَمَا ٱسْتَـْٔذَنَ = އިޛުނަ އެދުނުފަދައިން – އިޛުނަ ހޯދިފަދައިން.❁ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ =

ކުރީގެ މީހުން - (އެބަހީ: ބޮޑެތިކުދިންނާއި އަދި ގޯލީމުން)۞ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިން.۞ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمْ = اللّٰه ކަލޭމެންނަށް بيان ކޮށްދެއްވައެވެ.۞ ءَايَٰتِهِۦ = އެކަލާނގެ އާޔަތްތައް. (دين حكم ތަކާއި شريعة ގެ ކަންތައްތައް)۞ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٩﴾ = އަދި اللّٰه އީ ދަންނަވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٥٨) އޭ އިމާންވެގެންވާ މީސްތަކުންނޭވެ. ކަލޭމެން ކަނާއަތް މިލްކުކޮށްފައިވާމީހުން - (އެބަހީ: ކަލޭމެންގެ އަޅުން ނާއި އަދި ކަލޭމެން މިނިވަންނުންގެ ތެރެއިންވެސް بالغ ނުވާހިއް (ފުރާވަރު ގޯސްފަދައިވާ) ކުޑަކުދިންވެސް ކަލޭމެން ތިބޭތަނަށް (ކޮޓަރިއަށް) ވަންނަން އިޒުނަ އެދޭނިކަމެވެ. އެއީ ތިންފަހަރެއްގައެވެ. ފުރަތަމަ ވަގުތަކީ: (1) ފަތިސްނަމާދުގެ ކުރި (2) ދުވަހުގެ މެންދުރުގަނޑުގައި ކަލޭމެން ހެދުން ބާލައިގެ އަރާމުކުރާވަގުތު (3) ތިންވަނައީ عِشَاء ނަމާދުގެ ފަސް މިތިން ވަގުތެވެ. އެއީ ކަލޭމެންނަށް ތިން عورة އެވެ. (އެބަހީ: عورة كشف ވާފަދަ ތިންވަގުތެވެ.) އެތިންވަގުތު ފިޔަވައި ދެން އެއްބައިމީހާގެ ކަސްއަރާއުކަކޮށް އަރަވަކުން ކަލޭމެންގެ މައްޗަކަށް ކަލޭމެންގެ ތެރެއަށް ވަދެވޭނެއެވެ ހަމަ އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަކަށްވެސް (އެބަހީ: އަޅުންނާއި بَالِغُ ނުވާ ކުޑަކުދިންގެ މައްޗަކަށްވެސް) ކުށެއްނެތެވެ. އެހެނީ އެކުދިންނަކީ ކަލޭމެންގެ ތެރެއަށް ގޮސް އައިސްވާ ބައެކެވެ. ކަލޭމެންގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބައެއްގެ މައްޗަށް - އަނެއްބައެއްގެ ތެރެއަށް ގޮސް އައިސްވާ ބައެކެވެ. اللّٰه تعالى އެކަލާނގެ دين ގެ حكم ތަކާއި شريعة ގެ ކަންތައްތައް ކަލޭމެންނަށް بيان ކޮށްދެއްވައި އެފަދައިންނެވެ. އަދި اللّٰه އީ ދަންނަވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٥٩) އަދި ކަލޭމެންގެ (އެބަހީ: މިނިވަންނުންގެ) ކުޑަކުދިން بالغ ވާ عمر އަށް އައިސް بالغ ވެއްޖެއްޔާ ކަލޭމެންގެ ގާތަށް ގޮސް އައިސްވުމަށް ބޭނުންވުމުން ކުރީގެ ބޮޑެތި ކުދިން އިޒުނަ އެދުނު ފަދައިން އިޒުނަ އެދެއްޔާއެވެ. (އެއީ ހުރިހާ ވަގުތެއްގައެވެ.) اللّٰه تعالى އެކަލާނގެ އާޔަތްތައް يعني: دين ގެ حكم ތައް ކަލޭމެންނަށް بيان ކޮށްދެއްވަނީ އެފަދައިންނެވެ. އަދި اللّٰه އީ ދަންނަވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

وَٱلْقَوَاعِدُ مِنَ ٱلنِّسَآءِ ٱلَّتِي لَا يَرْجُونَ نِكَاحًا فَلَيْسَ عَلَيْهِنَّ جُنَاحٌ أَن يَضَعْنَ ثِيَابَهُنَّ غَيْرَ مُتَبَرِّجَٰتٍ بِزِينَةٍ ۖ وَأَن يَسْتَعْفِفْنَ خَيْرٌ لَّهُنَّ ۗ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٦٠﴾

ލަފުޒުމާނަ

وَٱلْقَوَاعِدُ = ދަރިމަދިންނަސްވި ފަހަރާ މުސްކުޅި އަންހެނުން. ۞ مِنَ ٱلنِّسَآءِ = އަންހެނުންގެ ތެރެއިން. ۞ ٱلَّتِي = އެއަންހެނުން. ۞ لَا يَرْجُونَ نِكَاحًا = ކައިވެނީގެ ބޭނުމެއްނުވާ އަމަލުގެ އެދުމެއްނުވާ. ۞ فَلَيْسَ عَلَيْهِنَّ جُنَاحٌ = ފާފަ އެއަންހެނުންގެމައްޗަށް ނުވެއްޖެއެވެ. ۞ أَن يَضَعْنَ = އެއަންހެނުންގެ ބޭއްލުމަކުން. ۞ ثِيَابَهُنَّ = އެއަންހެނުންގެ ހެދުން – (އެއީ ބޭރުގަނޑުން ގަންނަ ހިލޭއޮބާފަ - جِلْبَابُ ފަދަ.) އެއީ ބުރުގާގައިމުންނާ ބޮޑު ދިރުބާމުލު. ۞ غَيْرَ مُتَبَرِّجَٰتٍ بِزِينَةٍ = އެއަންހެނުންގެ ޒީނަތް ފާޅުކޮށްދައްކުމަކާ ނުލައި. ۞ وَأَن يَسْتَعْفِفْنَ = އަދި އެއަންހެނުން عِفَّة ތެރިވުން. (އެބަހީ: އެތިގެ ބިޔަސްވުރެ އެއަންހެނުންވެސް ހުރުން.) ۞ خَيْرٌ لَّهُنَّ = އެއަންހެނުންނަށް ހެޔޮވާނެއެވެ. ۞ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٦٠﴾

إِجْمَالِي މާނަ

(٦٠) ފިރިންގެ ބޭނުމެއްނުވާ އަދިދަރިމަދިން ކެނޑިފައިވާ ކާވެނީގެ މާބޮޑު އުމުރުގެއްނުވާ މުސްކުޅި އަންހެނުން އެކަނބަލުންގެ ބުރުގާގެމަތިން ވައްޓައިލާ ބޭރުފޮތިފާސް ނުލައި ބޭރުއޮޅިވަރުން އެކަނބަލުންނަކަށް ކުށެއްނެތެވެ. ނަމަވެސް އެއީ އެކަނބަލުންގެ ޒީނަތް ދައްކުވުމުގައި ނުލައެވެ. އަދި އެކަމަކު އެކަނބަލުން عفّة ވެރިވުން އެކަނބަލުންނަށް ހެޔޮވާގޮތެވެ. (އެބަހީ: އެކަނބަލުންވެސް އެބުރުގާ ދޫކޮށްނުލާސް ބަހައިގެން އާދައިގެ އަންހެނުންނާ އެއްގޮތަށް ނިވައިވެ ބަހައްޓައިގަތުން ހެޔޮވާގޮތެވެ.) އަދި الله އީ (ތިޔަބައިމީހުން ބަހައްޓާ ވާހަކަތަކަށް އަޑުއަހުއްވާ (ހިތްތެރޭގައި ވަރަށްވަރަށް ކަންތައްތައް ދެނެވޮޑިގެންވާ) ދެނެވޮޑިގެންވާ އަދި އަޑުއައްސަވާ ކަލާނގެއެވެ.

لَّيْسَ عَلَى ٱلْأَعْمَىٰ حَرَجٌ وَلَا عَلَى ٱلْأَعْرَجِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى ٱلْمَرِيضِ حَرَجٌ وَلَا عَلَىٰٓ أَنفُسِكُمْ أَن تَأْكُلُوا۟ مِنۢ بُيُوتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ ءَابَآئِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أُمَّهَـٰتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ إِخْوَٰنِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَخَوَٰتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَعْمَـٰمِكُمْ أَوْ بُيُوتِ عَمَّـٰتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَخْوَٰلِكُمْ أَوْ بُيُوتِ خَـٰلَـٰتِكُمْ أَوْ مَا مَلَكْتُم مَّفَاتِحَهُۥٓ أَوْ صَدِيقِكُمْ ۚ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَن تَأْكُلُوا۟ جَمِيعًا أَوْ أَشْتَاتًا ۚ فَإِذَا دَخَلْتُم بُيُوتًا فَسَلِّمُوا۟ عَلَىٰٓ أَنفُسِكُمْ تَحِيَّةً مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ مُبَـٰرَكَةً طَيِّبَةً ۚ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمُ ٱلْـَٔايَـٰتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٦١﴾

ލަފްޒުމާނަ

لَّيْسَ عَلَى ٱلْأَعْمَىٰ = އަނދިރިމީހާގެ މައްޗަކަށް ނުވެއެވެ.۞ حَرَجٌ = ދަތިކަމެއް / ކުށެއް.۞ وَلَا عَلَى ٱلْأَعْرَجِ = އަދި ކޮރުމީހާގެ މައްޗަކަށްނުވެއެވެ.۞ حَرَجٌ = ދަތިކަމެއް / ކުށެއް.۞ وَلَا عَلَى ٱلْمَرِيضِ = އަދި ބަލިމީހާގެ މައްޗަކަށްވިޔަސް ނުވެއެވެ.۞ حَرَجٌ = ދަތިކަމެއް / ކުށެއް.۞ وَلَا عَلَىٰٓ أَنفُسِكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށްވިޔަސް ނުވެއެވެ.۞ أَن تَأْكُلُوا۟ = ކަލޭމެން ކެއުމުގައިން.۞ مِنۢ بُيُوتِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ގެތަކުން.۞ أَوْ بُيُوتِ ءَابَآئِكُمْ = ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ ބަފައިންގެ ގެތަކުން.۞ أَوْ بُيُوتِ أُمَّهَـٰتِكُمْ = ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ މައިންގެ ގެތަކުން.۞ أَوْ بُيُوتِ إِخْوَٰنِكُمْ = ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ އެއްބަނޑު އެއްބަފާ أخ ންގެ ގެތަކުން.۞ أَوْ بُيُوتِ أَخَوَٰتِكُمْ = ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ އެއްބަނޑު އެއްބަފާ أخت ންގެ ގެތަކުން.۞ أَوْ بُيُوتِ أَعْمَـٰمِكُمْ = ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ ބަފައިފުޅުގެ ބޭބޭބެއިންގެ ގެއިން.۞ أَوْ بُيُوتِ عَمَّـٰتِكُمْ = ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ ބަފައިފުޅުގެ ބޭބޭދައިތައިންގެ ގެއިން.۞ أَوْ بُيُوتِ أَخْوَٰلِكُمْ = ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ މައިފުޅުގެ ބޭބޭބެއިންގެ ގެއިން.۞ أَوْ بُيُوتِ خَـٰلَـٰتِكُمْ = ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ މައިފުޅުގެ ބޭބޭދައިތައިންގެ ގެއިން.۞ أَوْ مَا مَلَكْتُم مَّفَاتِحَهُۥٓ = ނުވަތަ ކަލޭމެން އަތުގައިވާ ތަޅުދަނޑިތަކާއި ވެރިކަން ދީފައިވާ މީހާގެ ގެއިން. (އެއީ وكيل ފަދަ މީހުންނެވެ.)۞ أَوْ صَدِيقِكُمْ = ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ އެކުވެރިންގެ ގެއިން.۞ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަކަށް ކުށެއްނުވެއެވެ.۞ أَن تَأْكُلُوا۟ جَمِيعًا = ކަލޭމެން އެއްކޮށް އެކީ ކެއުމުގައިން.۞ أَوْ أَشْتَاتًا = ނުވަތަ ވަކިވަކިން އެކަނިމީހާ ކެއުމުގައިން.۞ فَإِذَا دَخَلْتُم بُيُوتًا = ފަހެ ކަލޭމެން ގެތަކަށް ވަންނަނަމަ.۞ فَسَلِّمُوا۟ = ފަހެ ކަލޭމެން

ސަލާމްކިޔާށެވެ.❁ عَلَىٰٓ أَنفُسِكُمْ = ކަލޭމެންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށް.❁ تَحِيَّةً مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ
حضرة ން سلام ދަންނަ.❁ مُبَٰرَكَةً طَيِّبَةً = ބަރަކާތްތެރި ރަނގަޅު.❁ كَذَٰلِكَ =
އެފަދައިން.❁ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ = اللّٰه بيان ކުރައްވައެވެ.❁ لَكُمُ = ކަލޭމެނަށް.❁ ٱلْأَيَٰتِ = އާޔަތްތައް.
(دين ގެ حكم ތައް.)❁ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٦١﴾ = ކަލޭމެން ވިސްނާ فكر ކުރުމަށް.❁

إجْمَالِي މާނަ

(٦١) ލޯއަނދިރި މީހާގެ މައްޗަކަށް ކުށެއް ނުވެއެވެ. އަދި ކޮއްޓެއްގެ މައްޗަކަށް ވިޔަސް ކުށެއް ނުވެއެވެ. އަދި ބަލިމީހާގެ މައްޗަކަށްވިޔަސް ކުށެއް ނުވެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށްވިޔަސް ގެތެރެން ކެއުމަކުން ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ ބަފައިންގެ ގެތެރެން ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ މައިންގެ ގެއިން ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ އެއްބަނދު އެއްބަފާ ފިރިހެނުންގެ ގެތެރެން، ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ އެއްބަނދު އެއްބަފާ އަންހެނުންގެ ގެތެރެން ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ ބަފައިފުޅުންގެ ބޭބެބެއިންގެ ގެތެރެން ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ ބަފައިފުޅުންގެ ބޭބެދައިތަކުގެ ގެތެރެން – ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ މައިފުޅުންގެ ބޭބެބެއިންގެ ގެތެރެން – ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ މައިފުޅުންގެ ބޭބެދައިތައިންގެ ގެތެރެން – ނުވަތަ ކަލޭމެން އުމީރުއްގެ ތަޅުދަނޑިތައް މިލްކުކޮށްގެންވާ މީހާގެ ގެތެރެން – ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ ރައްޓެހިންގެ ގެތެރެން – (މިގޭގެއިން އިސްވެދިޔަތަކެއިން އަނދިރި މީހާއި ކޮއްޓާއި ބަލިމީހާއި އަދި ކަލޭމެން) ކެއުމަކުން އުފުރުންކޮށް އެއް مجلس ގައި ކެއުމަކުން ކުށެއްނުވެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން އެންމެން ގުޅިގެންގެން جماعة ގައި ނުވަތަ ވަކިވަކިން އެކަނިއެކަނި ކެއުމަކުންވެސް ކަލޭމެންގެ މައްޗަކަށް ކުށެއްނުވެއެވެ. ދެން ކަލޭމެން ގެގެއަށް ވަންނަނަމަ ކަލޭމެންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށްވެސް ސަލާމްކިޔާށެވެ. އެއީ اللّٰه ގެ حضرة ން ބަރަކާތްތެރި ރަނގަޅު ސަލާމަކުންނެވެ. اللّٰه تعالى އެކަލާނގެ އާޔަތްތައް (دين ގެ حكم ތައް) ކަލޭމެނަށް بيان ކުރައްވަނީ އެފަދައިންނެވެ. އެއީ ކަލޭމެން ވިސްނާ فكر ކުރުމުގެ أمّيد ގައެވެ.

ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުގެ تفسير ގައި ވަރަށްބޮޑަށް علم ވެރިން إختلاف ފުޅައިފައެވެ. حُكم مَنْسُوخ ވެފައިވާ އާޔަތެއްކަމުގައި ބުނުއްވާ ބޭކަލުންވެއެވެ. އަދި مَنْسُوخ ނުވާކަމުގައި ބުނުއްވާ ބޭކަލުންވެސް ވެއެވެ. އަދި މިއީން ކޮންމެ ބޭކަލެއްގެ ވާހަކައިގައި އެބައި رأى ތަކެއްވެއެވެ. މިޔާ އެކަން ހިނގާނެކޮންމެއެވެ.

إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَإِذَا كَانُوا۟ مَعَهُۥ عَلَىٰٓ أَمْرٍ جَامِعٍ لَّمْ يَذْهَبُوا۟ حَتَّىٰ يَسْتَـْٔذِنُوهُ ۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَسْتَـْٔذِنُونَكَ أُو۟لَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ۚ فَإِذَا ٱسْتَـْٔذَنُوكَ لِبَعْضِ شَأْنِهِمْ فَأْذَن لِّمَن شِئْتَ مِنْهُمْ وَٱسْتَغْفِرْ لَهُمُ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٦٢﴾

ލަފްޒީމާނަ

إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ = مؤمن ނަ ކަމުގައިވާކަން ކަނޑަވަރު. ❁ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ = الله އާއި

އެކަލާނގެ رسول ތެދުކުރި މީހުންނެވެ. ❁ وَإِذَا كَانُوا۟ مَعَهُۥ = އަދި އެމީހުން އެކަލޭގެފާނާއި އެކުގައިވަންޏާ. ❁

عَلَىٰٓ أَمْرٍ جَامِعٍ = އެންމެން އެކީ ބައިވެރިވާ ޖަމާޢަ ކަމެއްގައި. (ހަނގުރާމަ ފަދަ / ނަމާދު ފަދަ) ❁ لَمْ يَذْهَبُوا۟

= އެމީހުން (ވަކިވެގެން) ނުދާނެއެވެ. ❁ حَتَّىٰ يَسْتَـْٔذِنُوهُ = އެކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހުން އެމީހުން ދިޔަ

އިޛުނަ ހޯދަންދެނެވެ. ❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَسْتَـْٔذِنُونَكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުން ދިޔަ

އިޛުނަ ހޯދާ މީހުން. ❁ أُو۟لَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ = އެމީހުން އަކީ. ❁ يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ = އީމާންވާ الله އާއި

އެކަލާނގެ رسول އާއަށް އީމާންވާ މީހުންނެވެ. ❁ فَإِذَا ٱسْتَـْٔذَنُوكَ = ފަހެ އެމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުން

ދިޔަ އެދިއްޖެއްޔާ. ❁ لِبَعْضِ شَأْنِهِمْ = އެމީހުންގެ އަމިއްލަ ބައެއް ކަމަކަށް. ❁ فَأْذَن = ފަހެ ކަލޭގެފާނު

ދިޔުމަށް ހުއްދަދެއްވާ. ❁ لِّمَن شِئْتَ مِنْهُمْ = އެމީހުންކުރެ ކަލޭގެފާނު އެދިވަޑައިގަންނަވާ (ދިޔުމަށް ހުއްދަދެއްވަން) މީހަކަށް

ދެއްވާށެވެ. ❁ وَٱسْتَغْفِرْ لَهُمُ ٱللَّهَ = އަދި الله ގެ حضرة ގައި އެމީހުންގެ ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދިވަޑައިގަންނަވާށެވެ. ❁

إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ. ❁ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٦٢﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة

ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٦٢) حَقِيْقَة ގައި مؤمن ންނަކުދުގައިވާކަން ކަށަވަރީ الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާ ތެދުކުރާ މީހުންނެވެ. އެދުވަރާތަކަން ފުރިހަމައަށް އީމާންވާ މީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ (ހަނގުރާމަކުރުންފަދަ ކަމަކަށް مَشْوَرَة ދީ ތުންނަވަދަ) އެންމެން ބައިވެރިވާ ޖަމާވާ ކަމެއްގައި އެކަލޭގެފާނުގެ ހުއްދައެއް ނުލައި ވަކިނުވާ އެތަނުން ދުއްވަދަން އެދި އެކަމުގެ އިޛުނަދިނުމަށްފަހުގައި ދެނެވި (އެކަލޭގެފާނުގެ ހުއްދަ އެދުމަކަށް) ނުދާ މީހުންނެވެ.

(އޭ رسول الله އެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުން އިޛުނައަށް އެދޭމީހުންނަކީ ކަނޑައެޅިގެން الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާ ތެދުކުރާ މީހުންނެވެ. އެދުވަރާތަކަން އީމާންވާ މީހުންނެވެ. ދެންފަހެ އެމީހުންގެ ބައެއް ކަންތައްތަކަށްޓަކައި ދިއުމަށްޓަކައި އެމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުން އިޛުނަ އެދިއްޖާ އެމީހުންގެތެރެއިން އިޛުނަދެއްވުން ކަލޭގެފާނު ބޭނުންފުޅުވާ މީހަކަށް އިޛުނަދެއްވާށެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ފާފަފުއްސެވުމަށްއެދި الله ގެ حضرة ގައި ދަންނަވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

لَّا تَجۡعَلُواْ دُعَآءَ ٱلرَّسُولِ بَيۡنَكُمۡ كَدُعَآءِ بَعۡضِكُم بَعۡضٗاۚ قَدۡ يَعۡلَمُ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ يَتَسَلَّلُونَ مِنكُمۡ لِوَاذٗاۚ فَلۡيَحۡذَرِ ٱلَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنۡ أَمۡرِهِۦٓ أَن تُصِيبَهُمۡ فِتۡنَةٌ أَوۡ يُصِيبَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٦٣﴾ أَلَآ إِنَّ لِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۖ قَدۡ يَعۡلَمُ مَآ أَنتُمۡ عَلَيۡهِ وَيَوۡمَ يُرۡجَعُونَ إِلَيۡهِ فَيُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُواْۗ وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمُۢ ﴿٦٤﴾

މުފްރަދާތު

لا تَجۡعَلُواْ دُعَآءَ ٱلرَّسُولِ = رسول اللّه صلّى اللّه عليه وسلّم ކަލޭފުޅު ގޮވާވޮޑުން ކަލޭފުޅު ނުހަދާށެވެ. بَيۡنَكُمۡ = ކަލޭފުޅުގެ ދެމެދުގައި.۞ كَدُعَآءِ بَعۡضِكُم بَعۡضٗاۚ = ކަލޭފުޅުގެ އެކަކު އަނެކަކަށް ގޮވާވޮޑުން ފަދައިން يا محمّد ކިޔައިފައި ކަލޭފުޅު އެކަކު އަނެކަކަށް ގޮވާފަދައިން އެކަލޭފުޅާ ނުގޮވާށެވެ. އަދި ކިޔުއްވައިގެންވެ.؟ يَا رسول اللّه މިފަދައިން ނުވަތަ يَا نَبِيَّ الله މިފަދަ ގޮތަކަށް ދަންނަވާށެވެ. قَدۡ يَعۡلَمُ ٱللَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ ٱلَّذِينَ يَتَسَلَّلُونَ مِنكُمۡ = ކަލޭފުޅުންނަށް ނިވައިވެ ފިލަފިލައިގެން (އެކަލޭފުޅާގެ އަރިހުން) ނުކުމެގެންދާމީހުން.۞ لِوَاذٗاۚ = އެއްބައިމީހަކު އަނެއްބައިމީހާ ބޭނިވެ ނިވައިވެ ހެއްގާތުގައިވާން.۞ فَلۡيَحۡذَرِ = ފަހެ ބިރުވެރިވާންނޭވެ.۞ ٱلَّذِينَ يُخَالِفُونَ = خِلاف ވާމީހުން / ދޭންދަވަދާގުން.۞ عَنۡ أَمۡرِهِۦٓ = އެކަލޭފުޅާގެ އަމުރުފުޅާއި.۞ أَن تُصِيبَهُمۡ فِتۡنَةٌ = އެމީހުންނަށް فِتۡنَة އެއް ޖެހިދާނެކަމާމެދު. (އެބަހީ: ކާފަރުކަމާއި ނިފާޤުގެ ކަމާމެދު.)۞ أَوۡ يُصِيبَهُمۡ = ނުވަތަ އެމީހުންނަށް ޖެހިދާނެކަމާމެދު.۞ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٦٣﴾ = ވޭންދެނިވި عذاب އެއް.۞ أَلَآ إِنَّ لِلَّهِ = ދަންނާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން خاصّ ވެގެންވަނީ اللّه އަށެވެ.۞ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۖ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ތަކެތި.۞ قَدۡ يَعۡلَمُ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ مَآ أَنتُمۡ عَلَيۡهِ = އެބޭފުޅުން މަތީގައި ކަލޭފުޅުންވާގޮތެއް. (ކިޔަމަންތެރިވުމާއި ނުވުމުގެ ގޮތުން)۞ وَيَوۡمَ يُرۡجَعُونَ إِلَيۡهِ = އަދި (އެކަލާނގެ أمر ގެއްލި خلاف ވިމީހުން) އެކަލާނގެ حضرة އަށް رجوع ވާދުވަހުން.۞ فَيُنَبِّئُهُم = ފަހެ އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް خبر ދެއްވާނެއެވެ.۞ بِمَا عَمِلُواْۗ = އެމީހުން ކުރިކަމެއްގެ.۞ وَٱللَّهُ = އަދި اللّه تعالى ވީ.۞ بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمٌ ﴿٦٤﴾ = ކޮންމެކަމެއްގެ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٦٣) (އެ مؤمن ންނޭވެ.) ކަލޭމެންގެމެދުގައި ކަލޭމެން އެއްބައިމީހާ އަނެއްބައިމީހަކަށް ގޮވާގޮތަށް އެ محمّد ކިޔާފައި އެކަލޭގެފާނަށް ނުގޮވާށެވެ. (އަދި ކިޔުއްވާހުށިއެވެ؟). ވަރަށް އަދަބުވެރިކަމާއިއެކު އެ رسول الله އެވެ. ނުވަތަ يَا نَبِيَّ الله މިފަދަގޮތުގައި ދަންނަވާށެވެ.

ކަލޭމެންނަކީ އެކަލޭގެފާނުގެ އަމުރުން ފުރަގަހަލާމީހުން މީސްތަކުންގެ ފަހަތަށް ފޮރުވިގެން (އިޛުނަވެސް ނުހޯދައި) ހާމަވާން الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ފަހެ އެކަލޭގެފާނުގެ އަމުރުފުޅާ خلاف ވާމީހުން (ދަންނައެވެ.) އެމީހުންނަށް فِتْنَة ވެރިކަމެއް ޖެހިދާނެކަމުގެ ނުވަތަ އެމީހުންނަށް ވޭންދެނިވި عذاب އެއް ޖެހިދާނެކަމަށް ބިރުވެތިވާ ހުރިކަމެވެ.

- ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުގައި ނަންގަނޑުވެވުނު فِتْنَة އަކީ أَبُوجَعْفَرُ الطَّبَرِي ވިދާޅުވާގޮތުގައި ކާފަރުކަމެވެ. އެބަހީ: އެކަލޭގެފާނުގެ އަމުރުފުޅާއި خلاف ވާމީހުން ކާފަރުވެދާނެކަމަށް ބިރުގަންނާށެވެ. ނުވަތަ ވޭންދެނިވި عذاب އެއް އަތުވެދާނެކަމަށް ބިރުގަންނާށެވެ. والله أعلم .

(٦٤) (އެ މީސްތަކުންނޭވެ.) އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހާ އެއްޗެއް މިލްކުވެ خاصّ ވޮޑިގެންވަނީ الله އަށްކަމުގައި ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ. (އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންތެރިވުމާއި ނުވުމުގެ ގޮތުން) ކަލޭމެންވާގޮތެއް މިބައިގޮތް الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ حضرة އަށް މީސްތަކުން އެނބުރި رجوع ވާދުވަހު އެކަލާނގެ އެމީހުންކުރި ހެދިކަމެއްގެ خبر ދެއްވާނެއެވެ. އަދި الله އީ ހުރިހާކަމެއް އަދި ހުރިހާއެއްޗެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.